

VERSLAG

Conjunctuur in de papier-, grafische en uitgeverijsector

Inhoudsopgave

1	Algemene conjunctuuranalyse	4
1.1	Vooruitzichten voor de economische groei	4
1.1.1	Groeivoorzichten in de Europese Unie	5
1.1.2	Groeivoorzichten in België	7
1.2	Het economische vertrouwen in België en in Europa	11
1.3	Internationale, Europese en Belgische context van de papier- en grafische sector	15
1.3.1	De papierindustrie	16
1.3.2	De grafische sector	19
2	Gedetailleerde becijferde analyse van de conjunctuur in de papier- en grafische sector, in België	23
2.1	Ontwikkeling van de pulp- en papierprijzen	23
2.1.1	Pulpprijzen (Europa)	23
2.1.2	Oud papier	26
2.1.3	Papierprijzen (Duitsland)	28
2.1.4	Papierprijzen (België)	34
2.2	Conjunctuurbarometer van de Nationale Bank van België	35
2.2.1	Papier en kartonnijverheid	35
2.2.2	Grafische nijverheid	36
2.3	Omzet	37
2.4	Productie en investeringen	41
2.5	Buitenlandse handel	48
2.6	Werkgelegenheid	52
2.6.1	Inleiding	52
2.6.2	Werknemersgegevens	53
2.6.3	Ontwikkeling van de ontslagen in relatie tot de tijdelijke werkloosheid	56
2.6.4	Faillissementsgegevens	58
3	Conclusie	61
3.1	Twee waardeketens	61
3.2	Pulp	61
3.3	Papier	62
3.4	Grafische sector	64
3.5	Werkgelegenheid	66
3.6	Algemeen	67
4	Bibliografie	68

Lijst tabellen

Tabel 1-1: Groeipercentages van het bbp, België en de buurlanden (prognoses)	5
Tabel 2-1: Ontwikkeling van de bruto-omzet - miljoenen euro's	39
Tabel 2-2: Pulp- en papierproductie in België (in tonnen) - jaarlijkse cijfers	43
Tabel 2-3: Ontwikkeling van de bruto-investeringen op basis van de maandelijks en driemaandelijks btw-aangiften - miljoenen euro's	46
Tabel 2-4: Ontwikkeling van de buitenlandse handel in de waarde van enkele papierproducten - in miljoenen euro's	50
Tabel 2-5: Ontwikkeling van de buitenlandse handel in waarde van enkele grafische producten - in miljoenen euro's	51
Tabel 2-6: Uitsplitsing van de werknemers naar sector, statuut en bedrijfstak	54
Tabel 2-7: Ontwikkeling van het aantal werknemers naar paritair comité, statuut en geslacht	55
Tabel 2-8: Aantal faillissementen in de papier- en grafische sector (2022-2024)	60

Lijst grafieken

Grafiek 1-1: Economische vertrouwensindex in de Europese Unie en in België, 2013/1-2024/10	12
Grafiek 1-2 : Economische vertrouwensindex per sector, in België, 2020/5-2023/6	13
Grafiek 2-1: Ontwikkeling pulpprijzen (in \$/ton)	25
Grafiek 2-2: Ontwikkeling pulpprijzen (in €/ton)	26
Grafiek 2-3: Prijsontwikkeling van oud papier in België	28
Grafiek 2-4: Ontwikkeling van de prijsindexcijfers voor papier	34
Grafiek 2-5: Bezettingsgraad van de productiecapaciteit (in %)	45
Grafiek 2-6: Bezettingsgraad productiecapaciteit in relatie tot het investeringsniveau van de grafische sector (NACE 18+58)	47
Grafiek 2-7: Evolutie tijdelijke werkloosheid en aantal ontslagen in de papierindustrie	57
Grafiek 2-8: Evolutie tijdelijke werkloosheid en aantal ontslagen in de grafische sector	58

Lijst figuur

Figuur 2-1: Conjunctuurbarometer van de Nationale Bank van België	37
---	----

1 Algemene conjunctuuranalyse

De algemene conjunctuurprognoses voor de papier- en grafische sector die in dit deel worden beschreven, zijn hoofdzakelijk gebaseerd op de najaarsprognoses van de Europese Commissie (EC, 2024a) van november 2024, op de economische vooruitzichten 2024-2025 van het Federaal Planbureau van september 2024 (FPB, 2024a) en op de economische vooruitzichten 2025-2029 van het Federaal Planbureau (FPB, 2024b) van juni 2024.

Het is belangrijk te benadrukken dat deze prognoses gepaard gaan met veel onzekerheid en grote risico's, vooral met betrekking tot de mondiale context die wordt gekenmerkt door ontwikkelingen in de verschillende geopolitieke conflicten, inflatie- en rentetrends en klimatologische risico's. In dit verband moet worden opgemerkt dat de risico's tot en met eind 2024 zijn toegenomen als gevolg van de twee aanhoudende conflicten in het Midden-Oosten en Oekraïne. De staakt-het-vuren akkoorden tussen Hezbollah in Libanon en Israël en tussen Hamas en Israël zijn dan weer positieve signalen.

Bovendien lijken de wereldhandel en de energiemarkten nog steeds bijzonder kwetsbaar voor deze externe risico's. Aan de andere kant drukken de risico's in verband met klimaatverandering en de achteruitgang van natuurlijk kapitaal steeds zwaarder op de vooruitzichten van de EU (EC, 2024a). Voorts moet worden opgemerkt dat de voorspellingen die in dit deel worden beschreven, zijn gedaan vóór de Amerikaanse presidentsverkiezingen. De politieke agenda van Donald Trump (handel, migratie en belastingen) zal allicht een grote impact hebben op de wereldwijde, Europese en Belgische economische vooruitzichten.

1.1 Vooruitzichten voor de economische groei

Na de opeenvolgende crisissen sinds 2020 is de wereldeconomie in 2023 en begin 2024 globaal gestabiliseerd. Hoewel de geopolitieke onzekerheid groot blijft, is de impact van exogene schokken relatief beperkt (NBB, 2024a). Als gevolg daarvan bleek de wereldeconomie robuust en bleef de zo vaak voorspelde grote economische crisis uit. De wereldhandel blijft echter relatief zwak, hoewel er een herstel wordt verwacht.

Tabel 1-1: Groeipercentages van het bbp, België en de buurlanden (prognoses)

	Real GDP						Inflation		
	Autumn 2024			Spring 2024			Autumn 2024		
	2024	2025	2026	2024	2025	2026	2024	2025	2026
UE	0,9%	1,5%	1,8%	0,4%	1,0%	1,6%	2,6%	2,4%	2,0%
Zone euro	0,8%	1,3%	1,6%	0,4%	0,8%	1,4%	2,4%	2,1%	1,9%
Belgique	1,1%	1,2%	1,5%	1,4%	1,3%	1,4%	4,4%	2,9%	1,9%
Allemagne	-0,1%	0,7%	1,3%	-0,3%	0,1%	0,1%	2,4%	2,1%	1,9%
France	1,1%	0,8%	1,4%	0,7%	0,7%	1,3%	2,4%	1,9%	1,8%
Pays-Bas	0,8%	1,6%	1,5%	0,1%	0,8%	1,5%	3,2%	2,4%	1,9%
Monde	3,2%	3,3%	3,3%	3,1%	3,2%	3,3%	:	:	:

Bron: Europese Commissie (2024)

1.1.1 Groeivoorzichten in de Europese Unie

In 2022 heeft de invasie van Rusland in Oekraïne (sinds februari 2022) een negatieve weerslag gehad op de economie van de Europese Unie (EU) en van België, met extra opwaartse druk op de prijzen van energie en grondstoffen (onder meer van voeding, maar ook pulp en papier)¹. Dit heeft de mondiale inflatoire spanningen verhoogd, de koopkracht van de huishoudens afgekalfd, snellere reacties op het vlak van het monetaire beleid (renteverhogingen) veroorzaakt dan voorzien en het herstel na COVID afgeremd. Voorts werden de overheidsbegrotingen en het herstel van de ondernemingen getroffen door de kosten als gevolg van de energiecrisis. In 2022 was de enorme prijstoenname voor met name aardgas en, daaraan gekoppeld, elektriciteit² de belangrijkste aanjager van de snel oplopende inflatie in de EU. De inflatiegolf heeft zich nadien geleidelijk uitgebreid omdat steeds meer producenten de hogere kosten - minstens gedeeltelijk - doorberekenen in hun verkoopprijzen (NBB, 2022a).

In 2023 stagneerde de economische activiteit in het algemeen (0,4%). Deze vertraging van de Europese economie kan door verschillende factoren worden verklaard (FPB, 2024c; EC, 2024c). Ten eerste door de erosie van de koopkracht van huishoudens doordat de loonstijging achterbleef bij de inflatie en doordat de budgettaire steunmaatregelen gedeeltelijk werden ingetrokken. Ten tweede door de rentestijgingen als gevolg van de monetaire verkrapping waartoe de ECB had besloten als reactie op de hoge inflatie. En tot slot door een ongunstig investeringsklimaat voor de industrie en een daling van de buitenlandse vraag (stijgende financieringskosten, relatief hoge gasprijzen in de EU in vergelijking met de rest van de wereld, aanhoudende geopolitieke spanningen, enz.).

¹ Cf. "De conjunctuur in de papier-, grafische en uitgeverijensector – september 2023", CRB 2023-2217.

² Door het Europese prijsstellersmechanisme, dat gericht is op de marginale kosten van de duurste energiebron, is ook de elektriciteitsprijs fors toegenomen (NBB, 2022a).

Volgens de Europese Commissie (EC, 2024a) zal de economie van de EU en de eurozone, na een periode van stagnatie in 2023, begin 2024 groeien terwijl de inflatiedruk verder afneemt. Wat het bbp betreft gaan de najaarsprognoses van de Europese Commissie uit van een groei van 0,9% in de EU en van 0,8% in de eurozone in 2024, terwijl de voorjaarsprognoses 2024 (EC, 2024b) uitgingen van een groei van 0,4% voor beiden (cf. Tabel 1-1). Vooruitkijkend naar 2025 wordt verwacht dat de economische activiteit in de EU met 1,5% en in de eurozone met 1,3% zal groeien. Na een bijna technische recessie in de tweede helft van 2023 blijven de economische vooruitzichten van de EU voor 2024 zwak. Toch rekenen de prognoses nog steeds op een geleidelijke versnelling van de economische activiteit in de loop van het jaar. Ook al gaan achter deze gemiddelden voor de EU en de eurozone grote verschillen schuil tussen enerzijds snelgroeiende landen als Spanje, Portugal en Ierland en anderzijds Duitsland, waar de economie in het tweede kwartaal zelfs kromp. In 2025 zou de consumptie in een stroomversnelling komen en zouden de investeringen opveren na de krimp in 2024. Verwacht wordt dat in 2026 de economische activiteit in de EU met 1,8% groeit, dankzij de aanhoudende expansie van de vraag.

Tijdens de prognoseperiode zou de inflatie, sinds de piek van 10,6% in de eurozone in oktober 2022, verder dalen, maar minder sterk dan verwacht. Voor de EU als geheel zal de inflatie gemeten door de geharmoniseerde consumptieprijsindex (HICP) naar verwachting dalen van 6,4% in 2023 tot 2,6% in 2024, tot 2,4% in 2025 en tot 2,0% in 2026. Voor de eurozone wordt verwacht dat de inflatie zal vertragen en uiteindelijk zal dalen van 5,4% in 2023, tot 2,4% in 2024, tot 2,1% in 2025 en tot 1,9% in 2026. In 2023 was de snelle daling van de kleinhandelsprijzen voor energie de belangrijkste factor achter de daling van de inflatie. De energieprijzen blijven op een laag niveau in vergelijking met de afgelopen jaren, hoewel ze in absolute termen nog steeds vrij hoog zijn. Bovendien is de onderliggende inflatiedruk in de tweede helft van 2023 beginnen afnemen, in een economisch klimaat van zwakke groei. Tegen deze achtergrond van dalende inflatie (die terug richting de doelstelling van 2% evolueert) zal de ECB haar referentierentevoet³ waarschijnlijk blijven verlagen - zij het geleidelijker.

Daarnaast blijft de Europese economie achter bij haar concurrenten, waaronder de Verenigde Staten en China. Dit komt met name door de veel hogere energiekosten in de EU, maar ook door een aanhoudend gebrek aan publieke en private investeringen. De investeringsbehoeften zullen in de toekomst echter nog groter worden, onder meer om de klimaattransitie het hoofd te bieden en om mee op de kar te springen van de nieuwe technologiegolven. Verwacht wordt dat in de EU de daling van de rente sinds

³ Nadat ze de depositorente – een benchmark voor de kredietvoorwaarden in de economie – negen maanden op 4% had gehouden, verlaagde de ECB die rente op 6 juni, 18 september en 17 oktober 2024, telkens met 25 basispunten, namelijk tot 3,75%, 3,50% en 3,25% (zie punt 5.3).

juni en de effecten van de 'Green Deal' tot een zeker herstel van de investeringen zal leiden, terwijl de toepassing van de hervormde begrotingsregels in de eurozone de overheidsinvesteringen zal afremmen.

Bovendien gaat KBC er in zijn economische voorspellingen van november (2024) van uit dat het handelsbeleid en, in mindere mate, het migratie- en belastingbeleid, dat Trump heeft aangekondigd, een impact zal hebben op de Europese economie. De aangekondigde invoerrechten zullen exporterende landen zoals Duitsland en België onevenredig hard treffen. De handelsoorlog zal het geleidelijke economische herstel in de eurozone verder vertragen. Tegen deze achtergrond handhaaft KBC (2024) zijn groeiprognose van 0,7% voor 2024, maar verlaagt het zijn prognose voor 2025 van 1,0% naar 0,7%. Die prognoses voorzien ook een inflatoir effect als gevolg van de Amerikaanse protectionistische maatregelen, onder invloed van een verhoging van de invoerrechten (en dus een stijging van de prijs van Amerikaanse importproducten) en een sterkere Amerikaanse dollar, waardoor de inflatie in de eurozone in 2025 zou oplopen tot 2,5%.

1.1.2 Groeivoorzichten in België

Door haar vrij hoge energie-intensiteit en haar sterke afhankelijkheid van fossiele brandstoffen, werd ook de Belgische economie, zoals die van veel andere Europese landen, zwaar getroffen door de energiecrisis en de inflatie. In 2022 heeft de groei van het Belgische bbp aanvankelijk evenwel goed weerstand geboden aan de energiecrisis; de arbeidsmarkt deed het goed en de geleidelijke opheffing van de gezondheidsmaatregelen maakte een fors herstel mogelijk waarvan de effecten zich tot laat in 2022 lieten voelen. In de tweede helft van 2022 viel de groei van het Belgische bbp aanzienlijk terug, maar bleef ze toch nog licht positief. Het herstel van de marktdiensten, die directer waren getroffen door de gezondheidsbeperkingen, vormde de belangrijkste motor van de groei in 2022. Net als de EU en de eurozone heeft de Belgische economie veel veerkracht getoond en heeft ze de kostencrisis al met al goed verteerd: een recessie is vermeden.

Na de vertraging eind 2022 groeide de Belgische economische activiteit met 1,5% in 2023. De Europese Commissie (2024a) verwacht voor 2024, 2025 en 2026 respectievelijk een groei van 1,1%, 1,2% en 1,5%. Het FPB (2024a) sluit zich aan bij de groeiprognose van de EC voor 2024 en is iets optimistischer over de groeiprognose voor België in 2025. Het gaat uit van een groei van 1,3% in 2025. Tegenover de prognoses van juni 2024 (FPB, 2024c) is de Belgische economische groei voor 2024 en 2025 neerwaarts herzien met respectievelijk 0,3 en 0,1 procentpunt. Deze herzieningen zijn toe te schrijven aan een tegenvallende groei van de consumptie en de investeringen van huishoudens in de eerste helft van 2024 en aan een verzwakking van de internationale handel. In de loop van 2023 leidde de stagnatie van de

wereldhandel tot een sterke inkrimping van de Belgische export. In de eerste helft van 2024 zette de daling van de export door, zij het in een langzamer tempo. Net als in 2023 blijft de groei van het Belgische bbp in 2024 echter hoger dan het gemiddelde voor Europa, de eurozone en de Europese buurlanden⁴. In 2025 keert de Belgische groei dan terug naar het Europese gemiddelde.

Na een stijging tot 9,2% in 2022 en een daling tot 4,3% in 2023 zal de jaarlijkse inflatie volgens de vooruitzichten van het FPB (2024a) in 2024 en in 2025 respectievelijk 3,2% en 1,9% bedragen. In de loop van 2023 vertraagde de inflatie sterk dankzij lagere aardgas- en elektriciteitsprijzen. In 2024 dragen die twee energieproducten nauwelijks bij aan de daling van de inflatie – onder andere doordat het basispakket voor elektriciteit en aardgas, dat tot een lagere energiefactuur leidde, wordt stopgezet. Daardoor is de inflatie in 2024 in België tijdelijk hoger dan in de eurozone (cf. Tabel 1-1). Verwacht wordt echter dat de inflatie tegen 2025 weer onder de 2% zal dalen.

In 2023, 2024 en 2025 wordt de Belgische bbp-groei aangestuurd door de binnenlandse vraag en door bedrijfsinvesteringen. De consumptie van huishoudens (resp. +1,4%; +1,1% en +1,6%) en de groei van het reëel beschikbaar inkomen van de huishoudens (resp. +3,2%, +1,5% en +1,6%) blijven stijgen in 2023, 2024 en 2025 (FPB, 2024a) - ondersteund door indexatiemechanismen voor lonen en sociale uitkeringen⁵, maar ook door andere automatische stabilisatoren (zoals economische werkloosheid). Deze automatische stabilisatoren hebben de binnenlandse vraag van de Belgische huishoudens ondersteund, wat heeft bijgedragen tot de groei van België - relatief zwak, maar nog steeds beter dan die van zijn Europese buuren in 2023 en 2024 (cf. voetnoot nr. 7). De groei van de consumptie van huishoudens zal in 2024 en 2025 echter beperkt zijn, vooral omdat de inflatie nog steeds relatief hoog is en de situatie op de arbeidsmarkt verslechtert⁶. De spaarquote van de huishoudens zou stijgen van 12,9% in 2022 naar 14,6% in 2024 en 2025. Kijken we naar de bedrijven, dan zien we dat de investeringen geleidelijk weer aantrekken, na een vertraging als gevolg van stijgende kosten en onzekerheid. Ondanks de stijgende rente en een relatief lage

⁴ In vergelijking met zijn Europese buuren doet België het goed op het vlak van bbp-groei. Volgens de NBB zijn het vooral de landen - zoals Duitsland en Nederland - waarvan het groeimodel meer gebaseerd is op de export van goederen en die de binnenlandse consumptie minder hebben ondersteund, die het moeilijk hebben (NBB, 2024). In België zal de bbp-groei in 2023 en 2024 worden ondersteund door de binnenlandse consumptie, hoewel de export sterk zal dalen.

⁵ Het is echter belangrijk om te benadrukken dat de automatische loonindexering niet alle huishoudens beschermt (ze geldt bijvoorbeeld niet voor zelfstandigen) en dat dit mechanisme niet alle huishoudens die ervan profiteren op dezelfde manier beschermt. Cf. "Oorzaken en gevolgen van de inflatie - Verslag Werkgelegenheid en Concurrentievermogen 2023" (CRB 2023-2450).

⁶ De banengroei vertraagde in de eerste helft van 2024 en volgens de laatste conjunctuurenquêtes zijn de aanwervingsintenties van bedrijven sterk naar beneden bijgesteld. De grootste neerwaartse bijstellingen hebben betrekking op de bouw en de industrie.

bezettingsgraad van de productiecapaciteit, groeiden de bedrijfsinvesteringen in 2023 met 6,0% in volume. Op macro-economisch niveau hadden de winstmarges van bedrijven in 2021-2022 een historisch hoog niveau bereikt, wat bedrijven mogelijkheden tot zelffinanciering bood, met name voor de investeringen die nodig waren om te digitaliseren en om hun energiebehoeften te verminderen.⁷ Tegen deze achtergrond zullen de bedrijfsinvesteringen naar verwachting verder stijgen met 1,5% in 2024 en met 3,4% in 2025.

Omgekeerd leverden de netto-uitvoer en de investeringen van huishoudens in woningen een negatieve bijdrage aan de groei van het bbp. De vertraging van de groei van de wereldhandel, de relatief hogere gasprijs in België (en binnen de EU) en de stijgende loonkosten hebben geleid tot een daling van de export met 3,3% in 2023 en met 1,9% in 2024, en hebben de activiteit van de Belgische industrie (in het bijzonder energie-intensieve industrieën) sterk getroffen - met een aanzienlijk verlies van marktaandeel. Volgens de vooruitzichten van het FPB (2024a) zal het tot 2025 duren voordat de export zich herstelt (+1,9%).

Daarnaast baren de Belgische overheidsfinanciën steeds meer zorgen. De Belgische overheidsschuld is de afgelopen vijftien jaar verslechterd als gevolg van de financiële, economische, gezondheids- en energiecrisissen. Het overheidstekort – dat steeg van 3,5% van het bbp in 2022 naar 4,4% in 2023 – zal naar verwachting de komende jaren verder stijgen, tot 5,8% in 2029 (FPB, 2024b). In dezelfde periode steeg de schuld van 105% naar 117% van het bbp⁸. Het FPB verwacht dat tussen 2024 en 2029 de economische groei niet sterk genoeg zal zijn om voldoende inkomsten te genereren en zo de groei van de primaire uitgaven en de stijging van de rentelasten te compenseren. Bij ongewijzigd beleid zal het begrotingstekort verder toenemen door de stijging van de vergrijzingskosten en de uitgaven in verband met de klimaattransitie. In vergelijking met andere landen van de eurozone zijn de begrotingsvooruitzichten van België niet goed. Bovendien is België een van de landen met de grootste risico's voor de houdbaarheid van de overheidsfinanciën op middellange termijn. Binnen het nieuwe Europese begrotingskader heeft de Europese Commissie op 26 juli 2024 officieel een procedure voor buitensporige tekorten (EDP) tegen België ingesteld.⁹ Deze begrotingssituatie zal het waarschijnlijk veel moeilijker

⁷ Volgens interviews uitgevoerd door de NBB (2024) blijven bedrijven investeren in voorzieningen om hun productiviteit te verbeteren, maar ook om hun energieverbruik te verminderen of ze klimaat- en milieuvriendelijker te maken. Dit is vooral te danken aan de grote kasreserves die bedrijven tijdens de afgelopen jaren gemiddeld hebben opgebouwd.

⁸ Deze vooruitzichten van het FPB (2024) zijn gebaseerd op ongewijzigd beleid. Ze lopen niet vooruit op de budgettaire consolidatiemaatregelen waarover nog geen besluit is genomen of waarover een besluit is genomen, maar waarvan de details nog niet concreet zijn na 2024.

⁹ Voor meer details, cf. Rapporten "Stand van zaken Belgische overheidsfinanciën onder het nieuw Europees begrotingskader" (CRB 2024-2205) & "Stand van zaken Belgische overheidsfinanciën" (CRB 2024-1185).

maken om de overheidsinvesteringen te doen die essentieel zijn als we de klimaatuitdagingen willen aangaan, maar ook om de stijgende vergrijzingskosten op te vangen en mee op de kar te springen van de nieuwe technologische golven. Dit is met name het geval als België er niet in slaagt een nationaal structureel begrotingsplan voor de middellange termijn in te dienen en tijdig met de EC overeenstemming te bereiken over een zevenjarig budgettair aanpassingstraject.

In zijn economische prognoses (2024) wijst KBC er bovendien op dat de Belgische economie, in vergelijking met andere landen, meer te lijden zou kunnen hebben onder het protectionistische beleid dat Trump heeft aangekondigd. Dit komt omdat de Belgische economie een zeer open, exportgerichte economie is, met een aanzienlijke handel met de Verenigde Staten.¹⁰ Gezien de significante blootstelling van België heeft KBC in zijn recentste prognoses (2024) de Belgische groei neerwaarts herzien (-0,4 procentpunten), wat resulteert in een lichte daling van de geraamde jaarlijkse groei voor 2024 (van 1,0% naar 0,9%). De inflatie zal de komende jaren waarschijnlijk iets hoger (2,3% in 2025) en hardnekkiger zijn dan geschat in eerdere prognoses (2,1%). De vooruitzichten van KBC houden rekening met de risico's van een handelsoorlog na de uitslag van de Amerikaanse verkiezingen en zijn daardoor pessimistischer dan die van het FPB en de EC¹¹. Als het in de Verenigde Staten aangekondigde beleid werkelijkheid wordt, zal dit ook gevolgen hebben voor de papier- en grafische sector.

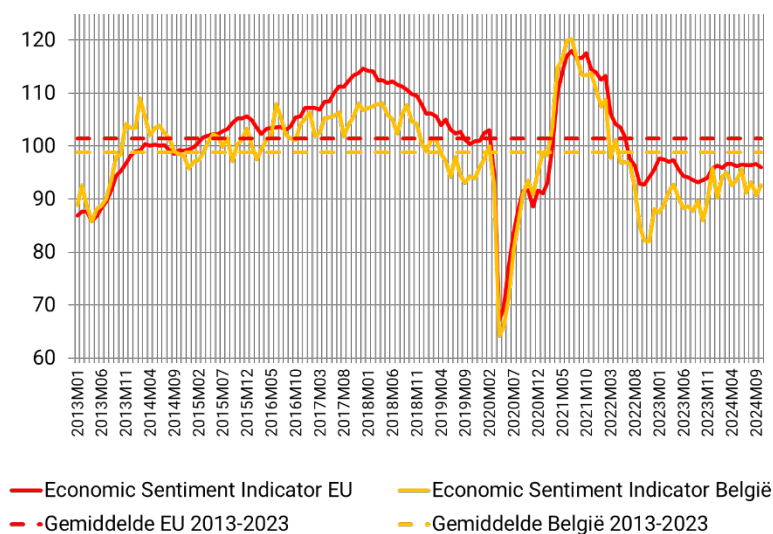
¹⁰ In 2023 exporteerde België voor 31 miljard euro aan goederen naar de Verenigde Staten, wat neerkomt op 6,4% van zijn totale goederenexport of bijna een vijfde van zijn export naar landen buiten de EU. Daarmee zijn de Verenigde Staten de grootste handelspartner van België buiten de EU en de op drie na grootste handelspartner in het algemeen (KBC, 2024). Als percentage van het bbp bedraagt de export naar de Verenigde Staten in België ongeveer 5%, dit is na Ierland het hoogste cijfer in de EU27.

¹¹ De vooruitzichten en prognoses werden opgesteld vóór de uitslag van de Amerikaanse verkiezingen.

1.2 Het economische vertrouwen in België en in Europa

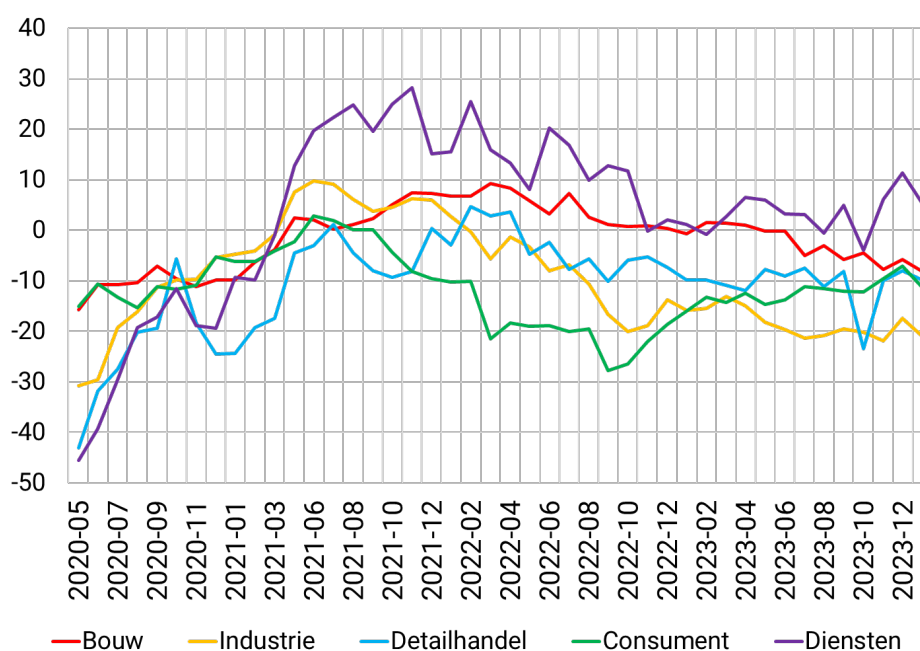
Nadat het economische vertrouwen in België en in de EU in het tweede kwartaal van 2020 tot een historisch dieptepunt was gezakt als gevolg van de gezondheidscrisis door het coronavirus (en met name door de inperkingsmaatregelen in het voorjaar van 2020), heeft het zich geleidelijk hersteld (cf. Grafiek 1-1). De indexen van het economische vertrouwen in België en in de EU vertoonden een opwaartse tendens en bereikten een piek in juli 2021 (resp. 120,2 en 118), ruim boven het niveau van voor de crisis. De vertrouwensindex voor België heeft de Europese index overtroffen en de waarden van de vertrouwensindex zijn voor zowel de EU als België weer ruim boven het langetermijngemiddelde gestegen (resp. 98,5 en 97,7). Het herstel van het economische vertrouwen was evenwel van korte duur. Tussen juli 2021 en oktober 2022 kreeg de vertrouwensindex een nieuwe klap, die veel groter was in België dan in de EU. In oktober 2022 lag het vertrouwenspeil in België (82,2) veel lager dan in de EU (92,8) en beide curven bevonden zich opnieuw onder het langetermijngemiddelde. Deze daling was het gevolg van verstoringen in de toeleveringsketens na de gezondheidscrisis, stijgende grondstofprijzen (vooral energie, verergerd door de Russische invasie in Oekraïne) en onzekerheden op de energiemarkt, evenals een historisch hoge inflatie. De sterkere achteruitgang van het economische vertrouwen in België was - minstens gedeeltelijk - toe te schrijven aan het feit dat de Belgische economie kwetsbaarder is voor een stijging van de energieprijzen¹².

¹² De Belgische economie wordt gekenmerkt door een relatief hoge energie-intensiteit en een grote afhankelijkheid van fossiele brandstoffen. Dit komt met name omdat de industrieën gespecialiseerd zijn in een paar specifieke energie-intensieve sectoren, het energieverbruik per inwoner vrij hoog is en de stijging van de gasprijzen sneller wordt doorberekend aan de huishoudens door de werking van de energiemarkt.

Grafiek 1-1: Economische vertrouwensindex in de Europese Unie en in België, 2013/1-2024/10

Bron: Eurostat

Na de daling van de energieprijzen herstelde het economisch vertrouwen in België zich enigszins in de loop van 2023 (95,8 in december 2023), met ups en downs, alvorens zich de eerste twee kwartalen van 2024 te stabiliseren (95,6 in juni 2024). De algemene verbetering van het economisch vertrouwen in België (en de stabilisatie binnen de EU) sinds oktober 2022 kan worden verklaard door het feit dat de situatie in 2023 geleidelijk is verbeterd. In tegenstelling tot de voorgaande jaren werd de Belgische economische activiteit in 2023 niet gehinderd door nieuwe grote exogene schokken (NBB, 2024). De inflatie volgde een sterk neerwaartse trend over het jaar, aangedreven door lagere energieprijzen, en Belgische bedrijven werden niet geconfronteerd met grote verstoringen van hun toeleveringsketens. In het derde kwartaal van 2024 lijkt de trend te wijzen op een verdere verslechtering van het economisch vertrouwen. Het is echter nog te vroeg om deze trend te bevestigen. Na verschillende opeenvolgende dalingen sinds juni hervatte de conjunctuurbarometer in oktober voorzichtig zijn opwaartse trend. Het Belgische vertrouwensniveau blijft in oktober 2024 (92,6) in ieder geval ver onder het gemiddelde van de periode 2013-2023 (98,8) en onder het Europese gemiddelde (96,0).

Grafiek 1-2 : Economische vertrouwensindex per sector, in België, 2020/5-2023/6

Bron: Eurostat

De terugval van het economische vertrouwen tussen juli 2021 en oktober 2022 is hoofdzakelijk toe te schrijven aan twee van de vijf onderliggende sectoren: de industrie en de consumenten (cf. Grafiek 1-2). Na de gezondheidscrisis werden de vertrouwensindexen van de industrie en van de consumenten weer positief (resp. 9,1 en 1,9 in juli 2021), waarna ze in 2022 een terugval kenden en opnieuw negatieve waarden lieten optekenen in België (resp. -20,0 en -26,5 in oktober 2022, tegenover resp. -2,2 en -28,7 gemiddeld in de EU). De stijging van de energiekosten heeft, enerzijds, een hele reeks ondernemingen uit bepaalde sectoren met een hoog energieverbruik ertoe aangezet hun productie te verminderen in de tweede helft van 2022. De industriële activiteit kende bijgevolg een krimp vanaf de zomer. Anderzijds heeft de stijging van de energiekosten de bezorgdheid van de huishoudens over hun koopkracht nog vergroot. Tijdens die periode is het vertrouwen ook teruggevallen in de detailhandel (van 1,2 tot -5,9) en in de dienstensector (van 22,4 tot 11,8). Tussen juli 2021 en oktober 2022 heeft dus alleen het vertrouwen in de bouwsector vrij stevig standgehouden.

Na oktober 2022 herstelde het consumentenvertrouwen zich globaal genomen, waarna het stabiel bleef op niveaus tussen -8 en -12. Tussen september/oktober 2022 en oktober 2024 steeg het consumentenvertrouwen van -26,5 naar -8,1. Ondanks de opeenvolgende crisissen is de koopkracht van de Belgische huishoudens over het algemeen goed beschermd. In 2023 is die zelfs gestegen, voornamelijk door de

uitgestelde effecten van de automatische indexering van de nominale inkomens (NBB, 2024)¹³. Het consumentenvertrouwen blijft echter op een relatief laag niveau.

Voor de ondernemingen zijn er grote contrasten tussen de bedrijfstakken. In 2022 en 2023 werd de industriesector zwaar getroffen door de verslechtering van het externe klimaat en door de energieprijzen. Zo daalde het vertrouwen in de industriesector tijdens 2022 (-20,0 in oktober 2022). In het eerste kwartaal van 2023 (-13,0 in maart 2023) herstelde het vertrouwen zich, waarna het in het tweede kwartaal (-21,4 in juli 2023) een duik nam en zich in januari 2024 stabiliseerde op een relatief laag niveau (-20,7). Volgens gegevens van Statbel daalde de totale waarde van de Belgische industriële productie van 216 miljard euro in 2022 tot 196 miljard euro in 2023, een daling van 9% op jaarbasis. Als gevolg hiervan was 2023 een uitzonderlijk slecht jaar voor de Belgische industrie, en dit wordt ook weerspiegeld in de sluitingen en aangekondigde faillissementen van grote industriële bedrijven die in België gevestigd zijn. Na een verbetering in de eerste helft van 2024 (-12,0 in juni 2024), tonen bedrijfsleiders in het derde kwartaal van 2024 opnieuw minder vertrouwen in de industrie. In oktober 2024 (-20,4) verslechterde het vertrouwen in de verwerkende industrie voor de vijfde maand op rij¹⁴. Wat de detailhandel betreft verslechterde het vertrouwen van het bedrijfsleven, na een relatief stabiel jaar in 2023 (met uitzondering van de dip in oktober), in de eerste helft van 2024 opnieuw, van -7,8 in december 2023 tot -25,4 in mei 2024. Hoewel de situatie in het derde kwartaal van 2024 licht verbeterde, blijft het vertrouwen in de detailhandel onder druk staan. In oktober 2024 tonen bedrijfsleiders meer vertrouwen in de verwachte ontwikkeling van de vraag en zijn ze van plan om meer bestellingen te plaatsen bij leveranciers. In de bouwsector verslechtert het vertrouwen, na een relatief stabiele periode (op een laag niveau) tussen oktober 2022 (0,7) en juni 2023 (0,0), opnieuw in de tweede helft van 2023 (-7,9 in januari 2024). Het vertrouwen in de sector trekt licht aan in de eerste helft van 2024, maar daalt tussen mei 2024 (-2,0) en juli 2024 (-12,1). In de daaropvolgende drie maanden lijkt de situatie zich te herstellen en keert het vertrouwen terug naar het (nog steeds relatief lage) niveau van maart 2024. Het toegenomen vertrouwen in de bouwsector is vooral te danken aan een duidelijk herstel van het optimisme over de

¹³ Als gevolg van deze vertraging waren de reële inkomens en de koopkracht in 2022 gedaald, maar deze verslechtering werd in 2023 gecompenseerd door de combinatie van een aanzienlijke indexering en een reeds dalende inflatie (NBB, 2024).

¹⁴ Volgens een enquête van de NBB denkt meer dan drie kwart van de deelnemende bedrijven dat de klimaattransitie in de nabije toekomst tot hogere kosten en prijzen zal leiden. Niet alle bedrijven zijn echter in staat om de stijgende inputkosten in dezelfde mate door te berekenen aan hun klanten en hun verkoopprijzen te verhogen. Met name voor grote bedrijven in de verwerkende industrie die te maken hebben met buitenlandse concurrentie is het relatief moeilijker om hogere kosten volledig om te zetten in hogere prijzen. Hoewel sommige bedrijven van plan zijn om meer te investeren voor klimaatdoeleinden, in het bijzonder om te voldoen aan de emissie-eisen, toont de enquête een duidelijke tendens om netto meer te investeren buiten België (en de EU meer in het algemeen).

vraagvooruitzichten. Het ondernemersvertrouwen in de zakelijke dienstverlening verslechterde tussen oktober 2022 (11,8) en oktober 2023 (-3,9), voordat het eind 2023 weer steeg. In de eerste helft van 2024 steeg het vertrouwen in de dienstensector (zeer bescheiden). De dienstensector wordt gestimuleerd door de binnenlandse vraag, die robuust blijft, zowel van particulieren als van bedrijven. Bedrijfsleiders zijn echter veel minder enthousiast over het huidige activiteitsniveau, ook al verwachten ze dat het de komende drie maanden zal verbeteren.

1.3 Internationale, Europese en Belgische context van de papier- en grafische sector

Terwijl de herfstvoorspellingen van de EC zorgen voor een opwaartse bijstelling van de groeiprognozes voor de eurozone en de buurlanden, gaat dit niet op voor de economische groei van België in 2024 en 2025. Niettegenstaande is de groeiprognose voor België in de periode 2024-2026 nog steeds hoger dan het gemiddelde van de buurlanden. Zoals reeds aangegeven zijn de prognoses evenwel onderhevig aan grote onzekerheid en risico's en zijn de voorspellingen gedaan vóór de Amerikaanse presidentsverkiezingen. De politieke beslissingen van Donald Trump zullen de wereld-Europese en Belgische economische vooruitzichten allicht nog stevig impacteren. Daarenboven bevindt het economisch vertrouwen in België zich nog steeds ver onder het gemiddelde van de periode 2013-2023 en onder het Europees gemiddelde. Al deze factoren kunnen een negatieve invloed hebben op de economische activiteiten van de Belgische papier- en grafische bedrijven, in het bijzonder voor de conjunctuurgevoelige segmenten zoals het (reclame)drukwerk.

Dat de buurlanden als belangrijkste handelspartners voor België hun groeiprognose voor 2024-2025 zien verbeteren, , speelt dan weer wel in de kaart van de exporteurs van papier- en grafische producten.

Naast de bovenvermelde invloeden dienen we bij de economische analyse van de papier- en grafische sector ook rekening te houden met structurele problemen wat een extra dimensie geeft aan de complexiteit van de problematiek waarmee de sector wordt geconfronteerd.

1.3.1 De papierindustrie

Op Europees niveau

De Europese markt voor verpakkingspapier heeft sinds de covid-crisis een nieuwe impuls gekregen als gevolg van de versnelde uitrol van de e-commerce. Dit heeft de vraag naar verpakkingspapier- en karton sterk doen toenemen. Het overaanbod waarover eind 2018 nog sprake was, verdween als sneeuw onder de zon. Twee jaar later, begin 2022 kwam het aanbod onder druk te staan als gevolg van de invasie van Rusland in Oekraïne. Als reactie op sancties tegen Rusland voerde deze laatste tegenmaatregelen in, waaronder een verbod op de uitvoer van Russisch berkenhout wat een belangrijke grondstof vormt voor papierpulp. Bijgevolg kenden de pulpprijzen een sterke stijging en kwam de papierproductie onder druk. Rusland, Oekraïne en Wit-Rusland vertegenwoordigen 75% van al het hout dat de EU importeert. Daarnaast wordt bijna 700.000 ton papier en karton, door Rusland naar de EU uitgevoerd, vnl. naar Italië, Duitsland en Polen. Twee derde van dit pakket is bestemd voor verpakkingen. Tenslotte dienen we op te merken dat de invasie van Rusland in Oekraïne ook een impact heeft gehad op prijzen. Het productieproces van papier en karton is energie-intensief wat het gevoelig maakt voor prijsfluctuaties van energie. De stijging van de energiekosten als gevolg van de oorlog hakten er aldus stevig in bij de papier- en kartonbedrijven. Anderzijds leiden de EU-sancties ten aanzien van Rusland voor een grotere beschikbaarheid op de Europese markt van bijvoorbeeld vouwkarton dat aldus oorspronkelijk bestemd was voor Rusland. Midden 2022 begint de verpakkingsmarkt te versoepelen, vertraagt de vraag, nemen de voorraden toe, verbeteren de logistieke problemen en versterkt de stabiliteit. In de loop van 2023 verzwakt de Europese verpakkingsmarkt onder invloed van een daling van de consumptie met 12,2%. Een vertraging in de retail- en e-commercesector ligt hier aan de basis¹⁵. In de eerste helft van 2024 is de vraag naar verpakkingspapier- en karton nog zwak, maar wel stabiel. De zwakke groei van de Europese economie doet de bezorgdheid toenemen over het verwachte vraagherstel in de tweede jaarhelft¹⁶.

De markt voor grafisch papier werd reeds gekenmerkt door een structureel overaanbod dat nog werd versterkt door de opkomst van digitale alternatieven aangeboden door machtige internationale platformen. Als gevolg van de versnelde uitrol van e-commerce tijdens de coronapandemie focussen adverteerders zich nog meer op online kanalen om de consument te bereiken. Volgens een analyse door Intergraf kenden alle geprinte producten in 2020 een significante productiedaling. De totale productie daalde in 2020 met 10,7% in vergelijking met 2019. Tegenover 2003

¹⁵ [Press release: Paper and Board sector impacted by lower level of demand in Europe, destocking and high production costs | www.cepi.org](#).

¹⁶ [European paper packaging market: mid-year review - Fastmarkets](#).

bedroeg de productiedaling voor boeken 35,4%, kranten 59,8%, tijdschriften 66,4% en catalogi en reclameadvertenties 41,7%¹⁷. Dit heeft een negatieve impact gehad op de vraag naar grafisch papier. In 2021 herstelt de consumptie van grafisch papier in Europa zich voorzichtig met een groei van 2,7%, maar dit herstel wordt in 2022 volledig teniet gedaan door een consumptieafname met 6,9%. Het consumptieniveau in 2022 situeert zich beduidend onder het niveau van 2019, net vóór pandemie¹⁸. In 2023 zakt de consumptie van grafisch papier in Europa drastisch met -27,5%. Naast de negatieve impact van digitale trends op de vraag naar grafisch papier, wordt de gedaalde papierconsumptie in 2023 deels ook verklaard door een voorraadafbouw bij de klanten wat een (tijdelijke) neerwaartse druk geeft op de vraag¹⁹. In 2024 (cijfers t.e.m. november) wordt een lichte herneming van de vraag naar Europees grafisch papier (+3%) waargenomen²⁰.

Op Belgisch niveau

De groeivertraging in België voor 2024 zou de negatieve effecten van de digitale disruptie voor de papier- en grafische sector kunnen verergeren, in het bijzonder voor de conjunctuurgevoelige segmenten. Een laag economisch vertrouwen, in het bijzonder in de industrie, trekt de bedrijfsinvesteringen naar beneden. De neerwaartse herziening van de groeiprognose van de EC voor België voor het jaar 2024 is toe te schrijven aan een tegenvallende groei van de consumptie en de investeringen van huishoudens in de eerste jaarhelft en aan een verzwakking van de internationale handel.

In de periode 2023-2025 wordt de Belgische bbp-groei aangestuurd door de binnenlandse vraag en door bedrijfsinvesteringen. De groei van de consumptie van huishoudens zal in 2024 en 2025 echter beperkt zijn, vooral omdat de inflatie nog steeds relatief hoog is en de situatie op de arbeidsmarkt verslechtert.

Na een forse conjunctuurachteruitgang in 2022 en de eerste helft van 2023 kruipt de Belgische papier- en kartonnijverheid vanaf midden 2023 voorzichtig uit het dal. In 2024 draagt voornamelijk de subsector papier- en kartonverwerking in belangrijke mate bij aan de conjunctuurverbetering. Vermoedelijk worden de voorraden van vouwdozen, papieren zakken, golfkarton... opnieuw aangevuld om te anticiperen op mogelijke prijsstijgingen.

¹⁷ First Impression, Febelgra, juli 2022.

¹⁸ CEPI, Key Statistics 2019, 2021 en 2022.

¹⁹ Press release: Paper and Board sector impacted by lower level of demand in Europe, destocking and high production costs | www.cepi.org.

²⁰ Statistics | Euro Graph.

Wat de markt voor grafisch papier betreft is 2024 een bijzonder jaar met federale verkiezingen op 9 juni 2024 en lokale en provinciale verkiezingen op 13 oktober 2024. Het verkiezingsdrukwerk heeft de verdere daling van de vraag naar grafisch papier zeker vertraagd, maar toch blijft de evolutie sterk negatief met een productiedaling van 15,6% voor het grafisch papier. In datzelfde jaar wordt wel meer gestreken papier en karton ingevoerd. Daarnaast is het ook mogelijk dat grafische bedrijven beroep hebben kunnen doen op hun papiervoorraden wat de binnenlandse vraag naar grafisch papier doet uitstellen. Tenslotte dienen we ook te vermelden dat papierfabrieken al jaren hun capaciteit van grafisch papier afbouwen omwille van de verminderde vraag en hun focus verschuiven op nieuwe markten, zoals verpakkingen voor voeding.

Het is afwachten tot 2025 om te kunnen evalueren in hoeverre het conjunctuurherstel van de papier- en kartonsector structureel is. De positieve vooruitzichten over de vraag, de verkoopprijzen en de werkgelegenheid die uit de conjunctuurenquête van de NBB van december 2024 kunnen worden afgeleid, zijn alvast positieve signalen.

Samenvattend

De markt voor verpakkingspapier- en karton heeft onder impuls van de covid-crisis een boost gekregen. Dit groeiend succes zet zich door in de volgende jaren. In de loop van 2023 verzwakt de Europese verpakkingsmarkt evenwel. Een vertraging in de Europese retail- en e-commercesector ligt hier aan de basis. In de eerste helft van 2024 is de Europese vraag naar verpakkingspapier- en karton nog zwak, maar wel stabiel.

In België kent de verpakkingsmarkt en de papier- en kartonverwerking vanaf de tweede helft van 2023 reeds een conjunctuurherstel. Daarnaast heeft het verkiezingsdrukwerk de verdere daling van de vraag naar grafisch papier zeker vertraagd. Niettegenstaande blijven de producenten van grafisch papier aankijken tegen een krimpende markt als gevolg van de digitale transformatie.

1.3.2 De grafische sector

Op Europees niveau

Niettegenstaande de sector nog voor grote sociaaleconomische uitdagingen staat, herstelt het economisch vertrouwen van de Europese grafische bedrijven zich geleidelijk aan in de eerste helft van 2022. Voor 2023 vertonen commerciële drukkers een kleine daling van het vertrouwen, terwijl de verpakkingsdrukkers vol vertrouwen in het nieuwe jaar stappen. Opvallend is dat in 2023 het vertrouwen van de Europese grafische sector een stuk minder is dan in de rest van de wereld. Vermoedelijk speelt de sterke groeivertraging in 2023 in de EU en de eurozone hier een rol in. Een belangrijke kanttekening is dat deze bevraging werd uitgevoerd in het tweede kwartaal van 2022 voordat de energiecrisis en de inflatie de kop opstak. Het is mogelijk dat een actuele bevraging pessimistischere resultaten voorlegt²¹. Naar verwachting zal de inflatie als gevolg van de hogere energie-, papier- en grondstofprijzen de vraag naar drukwerk afremmen en bijgevolg een prijserosie tot stand brengen, voornamelijk in het segment van het commercieel drukwerk²². Daarnaast zou de overcapaciteit op de Europese printmarkt hoge toppen scheren wat de marges bijkomend onder druk zet²³.

Volgens experts is het noodzakelijk dat de sector de trends en alle disruptieve ontwikkelingen omarmt. Daarbij is het belangrijk dat print een relevante functie vervult naast de andere communicatiekanalen. Ander en krachtig drukwerk dat de aandacht weet te trekken zou een belangrijke rol kunnen spelen in de toekomst. Volgens Ulbe Jelluma, managing director van Print Power Europe, komt het erop aan om in de eerste plaats de lezers en adverteerders te overtuigen van de unieke leeservaring van print. Print spreekt meer dan 3 zintuigen aan wat de effectiviteit van de communicatie verhoogt tot 50-70%. Daarnaast heeft het de gave om de aandacht van de lezer langer vast te houden en biedt het de lezer de mogelijkheid om zich los te koppelen van de jachtige digitale wereld.

Een consumentenbevraging door Papier.be en Two Sides wijst uit dat 1 op 4 consumenten meer vertrouwen heeft in gedrukt nieuws dan in digitaal nieuws omwille van het vele fake nieuws dat via digitale weg wordt verspreid. Voor belangrijke documenten of lectuur die meer aandacht of leesinspanning vraagt, geven de lezers de voorkeur aan een papieren versie. Maar de belangrijkste reden om voor papier te kiezen blijkt de digitale overdaad en de behoefte aan afwisseling²⁴. In deze context

²¹ Febelgra, First Impression, November 2022.

²² <https://store.whattheythink.com/downloads/european-print-industry-sizing-2024/>.

²³ https://www.inkworldmagazine.com/issues/2001-11/view_features/europes-economic-slowdown-hits-ink-printing-i/.

²⁴ Febelgra, First Impression, September 2024.

verwijzen we naar onderzoek uitgevoerd door Imec dat uitwijst dat hoewel we nog nooit zo afhankelijk zijn geweest van smartphones en technologie, er tegelijk een digitale moeheid heerst in ons land²⁵.

Een meerwaarde die print ook biedt, zijn de creatieve mogelijkheden op het vlak van afwerking of formaat, maar ook op vlak van interactiviteit met het online kanaal. Daarnaast is het volgens dhr. Jellema belangrijk om de communicatie en de kanalen aan te passen aan de voorkeuren van de klanten. Tot slot benadrukt hij de nood aan een langdurige en gezamenlijke campagne om echte informatie over de sector te verspreiden m.b.t. bv. innovatie, originaliteit²⁶. Een goed voorbeeld hiervan is de mediacampagne 'de indrukmakers' van Febelgra.

Het jaar 2025 betekent voor de grafische sector een jaar van grenzen verleggen, creativiteit de vrije loop laten en durven 'out of the box' denken. Hierbij is artificiële intelligentie (AI) niet meer weg te denken of het nu gaat over de creatie van een marketingcampagne, een artistiek project of de visualisatie van een idee²⁷. Medewerkers zullen meer gaan samenwerken met geavanceerde technologie en AI-robots om de werkprocessen te verbeteren. Daarnaast zal het luxesegment groter worden en zijn de klanten bereid meer te betalen als ze meer inspraak krijgen over bv. de verpakking of het display van producten met het oog op de verfraaiing van het drukwerk. Tot slot blijft milieu nog steeds een belangrijk thema en zal de grafische sector blijven werken aan het verkleinen aan zijn ecologische voetafdruk²⁸.

Op Belgisch niveau

De interesse van de consument voor de digitale verkoopkanalen is de laatste jaren sterk toegenomen wat online-advertenties gevoelig aantrekkelijker maakt. De kranten- en tijdschriftenuitgeverijen konden evenwel profiteren van een sterke groei van het aantal (digitale) lezersabonnementen wat het verlies aan advertentie-inkomsten lichtjes kon verzachten. De gratis regionale pers leed daarentegen zeer zwaar onder de afkalvende advertentie-inkomsten. De boekensector hield relatief goed stand dankzij de forse omzetstijging van het onlineverkoopkanaal, maar kampt met een ongelijke behandeling met de onlinehandel uit het buitenland. De sector wijst er in deze context op dat op de markt van de onlineverkoop van boeken een level playing field ontbreekt, wat een reële bedreiging vormt voor het lokale boekenvak. «De Belgische wetgeving rond verkoopprijzen van boeken geldt bijvoorbeeld niet voor

²⁵ <https://trends.knack.be/nieuws/inspiratie/32-procent-telewerken-internetfactuur-imec/>.

²⁶ Febelgra, First Impression, december 2020.

²⁷ First Impression, Febelgra, januari 2025.

²⁸ <https://www.konicaminolta.nl/nl-nl/news/voorspellingen-omtrent-commercieel-en-industrieel-printen-voor-2025>.

buitenlandse websites die dezelfde boeken verkopen", aldus Paul Hermans van Literatuur Vlaanderen. Vé Bobelyn van Boek.be sluit zich hierbij aan en roept op om boeken in lokale boekenwinkels te kopen²⁹. De meest recente editie van "Boektopia", dat van 26 oktober tot 3 november 2024 plaatsvond, bewijst dat de interesse voor het gedrukte boek nog steeds erg leeft. De beurs trok 53.600 bezoekers aan, een stijging van 13% tegenover het jaar ervoor. Er werden ter plaatse meer dan 120.000 boeken verkocht, dit betekent een groei van 20%. De boekenbeurs zet heel erg in op de beleving via allerhanden conferenties, debatten, lezingen, ateliers, concerten, culinaire demo's en specifieke activiteiten voor de jongste bezoekers. Met "Boektopia on Tour" trok men heel de maand november doorheen gans Vlaanderen om literaire activiteiten te organiseren in samenwerking met bibliotheken, scholen, en boekhandels werken samen. Daarnaast is er ook de leesweek die kinderen moet motiveren om meer te lezen³⁰.

In de loop van 2021 en de eerste helft van 2022 herstelt de conjunctuur van de grafische nijverheid zich tot het niveau van vóór de pandemie, maar vanaf midden 2022 treedt er opnieuw een conjunctuurvertraging op die aanhoudt tot het eind van het jaar. Deze trend is eerder atypisch aangezien de grafische sector traditioneel in de tweede jaarhelft meer vraag krijgt naar drukwerk met het oog op de voorbereiding van nieuwe collecties en catalogi. In 2023 kunnen we in de tweede jaarhelft inderdaad een verbetering van de conjunctuurcurve waarnemen die in 2024 een versnelling doormaakt. De belangrijkste reden voor dit fors conjunctuurherstel zijn de verkiezingen op 9 juni 2024 (Europees, federaal en regionaal) en op 13 oktober 2024 (lokale en provinciale verkiezingen) die de vraag naar verkiezingsdrukwerk sterk hebben aangewakkerd. Niettegenstaande de sterke prestaties van de grafische sector in 2024, heerst er nog steeds een hevige concurrentiedruk als gevolg van de digitalisering. Uitgeverijen moeten concurreren met machtige internationale platformen die online gratis nieuws aanbieden en een groot deel van de advertentie-inkomsten naar zich toe trekken. Drukkerijen zien de vraag naar gedrukte media afnemen, de oplages kleiner worden en de verwachtingen van de klant steeds toenemen. Via innovatieve en duurzame toepassingen proberen de drukkerijen hier o.a. op in te spelen. Duurzaam denken, handelen en printen komt bijvoorbeeld steeds meer onder de aandacht, in het bijzonder bij verpakkingsdrukkers. Al van bij de productie wordt erop toegekeken dat niet meer materialen worden gebruikt dan noodzakelijk, wordt de supply chain geoptimaliseerd en is het gebruik van gerecycleerd materiaal een must. In deze context wordt intensief gewerkt aan een protocol teneinde de recycleerbaarheid van papier- en kartonverpakkingen te objectiveren. Dit protocol zal naar de toekomst toe een belangrijke rol spelen om het

²⁹ <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/10/29/een-jaar-zonder-fysieke-boekenbeurs/>.

³⁰ Febelgra, First Impression, December 2024.

ontwerp van verpakkingen ecologischer en duurzamer te maken. Willem Van Veen, senior advisor sustainability & food contact bij inDUFed wijst er tenslotte op dat het recyclingpercentage voor papier- en karton in België al zeer hoog ligt met 92,3%³¹.

Samenvattend

In de tweede helft van 2023 kent de grafische sector een conjunctuurherstel dat in 2024 in intensiteit toeneemt. De belangrijkste driver voor deze forse conjunctuurverbetering is de toegenomen vraag naar verkiezingsdrukwerk.

Niettegenstaande de sterke prestaties van de sector in 2024 blijft er een structureel overaanbod op de markt van grafische producten bestaan en zorgt de concurrentiedruk vanwege grote digitale spelers voor een uiterst moeilijk economisch klimaat. Grafische bedrijven zullen zichzelf opnieuw moeten trachten heruit te vinden om een structureel herstel te kunnen realiseren. Daarbij zal het erop aankomen om het drukwerk opnieuw op de kaart te zetten naast de andere communicatiekanalen.

³¹ Vergadering van de brc Papier, grafische en uitgeverijensector op 12.03.2024.

2 Gedetailleerde becijferde analyse van de conjunctuur in de papier- en grafische sector, in België

2.1 Ontwikkeling van de pulp- en papierprijzen

2.1.1 Pulprijzen (Europa)

Inzicht in het prijsverloop van het papier noopt een correcte kennis van de prijsontwikkelingen van de pulp als de voornaamste grondstof voor de productie van papier. Onderstaande grafieken geven ons een beeld van het gemiddeld prijsverloop van twee belangrijke pulpsoorten op de Europese markt. De NBSK of Northern Bleached Softwood Kraft pulp bestaat uit houtpulp met lange vezels wat een hoge weerbaarheid aan het papier geeft. De Eucalyptus pulp is met zijn korte vezels de traditioneel goedkopere pulpvariant van de twee pulpsoorten.

Algemeen genomen kennen de prijsontwikkelingen van beide pulpsoorten een soortgelijk verloop. Enkele uitzonderingen op deze regel vormen de periode midden 2013-midden 2015 en het jaar 2016. Deze omgekeerde prijstendens is het gevolg van een substitutiebeweging van de eucalyptus pulp door de NBSK-pulp. Als het prijsverschil tussen de traditioneel duurdere NBSK-pulp en de eucalyptus pulp verwaarloosbaar klein wordt, verdwijnt ook de impuls om de NBSK-pulp te vervangen door de gewoonlijk goedkopere eucalyptus variant. Deze vraagverschuiving binnen de pulpmarkt stuwt de prijs van de NBSK-pulp omhoog, terwijl de prijs van de eucalyptus pulp afkoelt. Hierdoor kunnen we tijdelijk een verschillende prijstrend van beide pulpsoorten waarnemen. Wanneer de prijs van de NBSK-pulp opnieuw aantrekt, wordt de eucalyptuspulp opnieuw aantrekkelijker waardoor de prijzen van de beide pulpsoorten opnieuw naar elkaar toe convergeren.

De prijzen voor beide pulpsoorten kennen tussen 2017 en midden 2018 een sterke toename gevoed door een solide vraag. In de eerste helft van 2018 duwt een krapte op de aanbodmarkt van de NBSK-pulp de prijs significant hoger dan de prijs voor eucalyptus pulp. In de tweede helft van 2018 en in 2019 wordt een sterke prijsdaling ingezet van beide pulpsoorten. Dit prijseffect resulteert uit een zwakkere vraag dat nog wordt versterkt door een ruimer pulpaanbod³². 2020 wordt gekenmerkt door prijsstabiliteit. In 2021 wordt een prijsverhoging gevoed door problemen aan de aanbodzijde, versterkt door een kloof tussen de prijzen in Europa en andere regio's³³. In de loop van 2022 blijven de pulpprijzen onderhevig aan een opwaartse druk als gevolg van een solide vraag in combinatie met (aanvoer)problemen op de

³² RISI, PPI Europe juli en oktober 2018, juli 2019.

³³ RISI, PPI Europe maart 2021.

aanbodmarkt; congestie in havens, bottlenecks in het binnenlands transport inzake spoor- en vrachtvervoer, hoge transportkosten, verstoringen in de bevoorrading³⁴. Daarenboven staat de beschikbaarheid van pulp onder druk als gevolg van het conflict tussen Rusland en Oekraïne. De pulpprijzen bereiken vanaf juli 2022 een nieuwe piek met 1380 dollar per ton voor eucalyptuspulp en 1500 dollar per ton voor NBSK pulp.

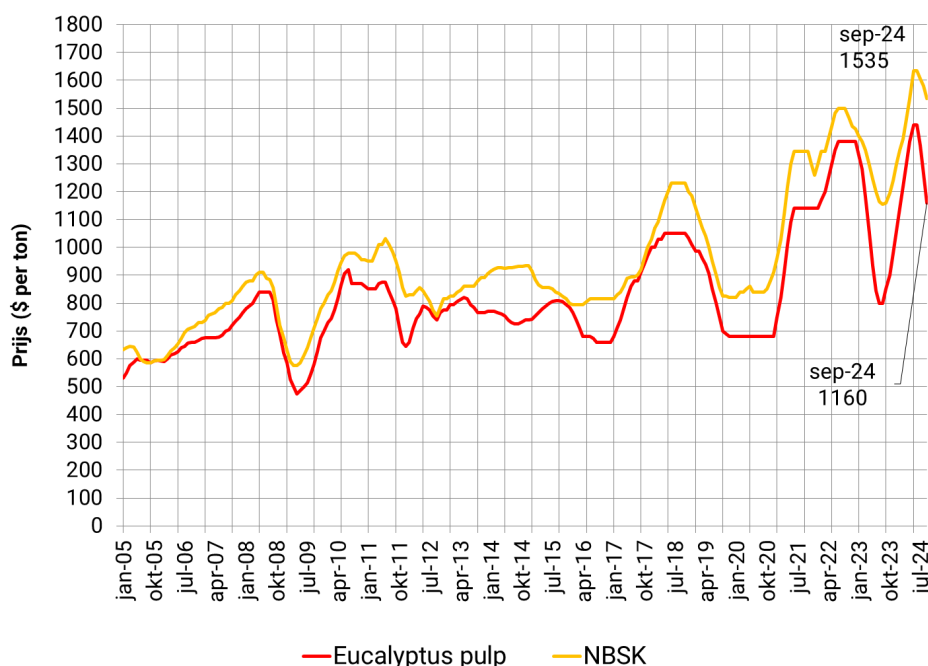
De buitengewoon hoge pulpprijzen botsen evenwel meer en meer op weerstand aan de vraagzijde. Sommige kopers verklaarden bereid te zijn om vanaf eind '22 te knippen in hun volumes. Naast een inkrimping van de vraag in de eerste helft van 2023 koelt de markt in het buitenland, waaronder China, geleidelijk aan af wat de prijzendruk verder doet afnemen. De prijsdaling van de NBSK-pulp zet zich minder sterk door dan deze van de eucalyptuspulp aangezien hier minder sprake is van een overaanbod. Dit is o.a. te wijten aan een tijdelijke stilstand van enkele Canadese fabrieken en de sluiting van een NBSK pulpproductielijn door het Canadese Canfor Pulp³⁵. Daarenboven worden opnieuw prijsstijgingen in China verwacht wat de Europese pulpprijzen opwaarts kan beïnvloeden³⁶. Vanaf september 2023 beginnen de pulpprijzen inderdaad opnieuw toe te nemen, mede onder invloed van een toename van de consumptie. Een hoogtepunt wordt bereikt in mei-juni 2024, het prijsniveau bevindt zich op dat moment op een bovengemiddeld niveau vergelijkbaar met het niveau van eind 2022. Dit prijsniveau is echter niet langer houdbaar gelet op de kloof met de pulpprijzen in China en andere regio's waaronder Noord-Afrika, het Midden-Oosten en Turkije en de afzwakking van de vraag³⁷. In de daaropvolgende maanden beginnen de prijzen opnieuw te dalen; in september 2024 noteert de NBSK-pulp 1390 dollar per ton, terwijl de prijs voor een ton eucalyptus pulp 1050 dollar bedraagt.

³⁴ RISI, PPI Europe augustus 2022.

³⁵ [Canfor Pulp to permanently close Prince George market pulp mill \(euwid-paper.com\)](https://www.euwid-paper.com/).

³⁶ <https://www.fastmarkets.com/insights/bek-and-nbsk-pulp-prices-decline-in-january-in-europe>.

³⁷ [European BEK pulp prices drop again, NBSK prices under pressure - Fastmarkets](#).

Grafiek 2-1: Ontwikkeling pulpprijzen (in \$/ton)

Bron: RISI

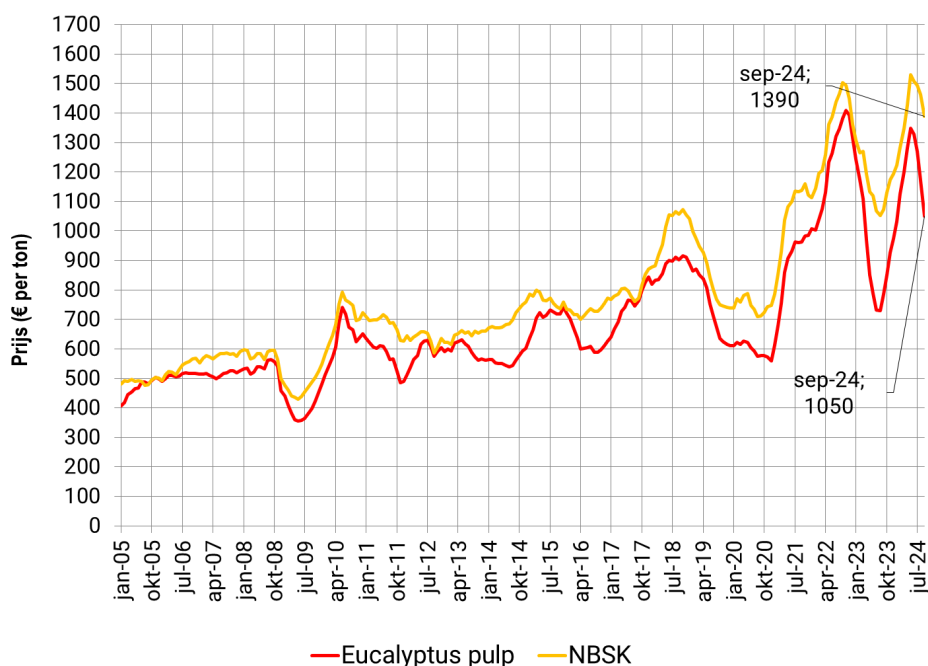
In de eerste helft van 2020 kent de euro ten opzichte van de dollar een waardeafname met als gevolg dat er zich een lichte prijsafname van beide pulpsoorten in euro doorzet terwijl de prijs in dollar eerder stabiliseert. In 2021 en quasi volledig 2022 neemt de euro fors in waarde af tgv. de dollar. Dit vertaalt zich in een sterkere prijsstijging van pulp in euro dan in dollar. Vanaf het laatste kwartaal van 2022 en in de eerste helft van 2023 wordt dit effect getemperd door een stelselmatige waardeverbetering van de euro. De tweede helft van 2023 begint met een waardedaling van de euro waarna deze zich grotendeels herstelt. Dit herstel zet zich in de eerste drie kwartalen van 2024 verder, doch in september wordt een keerpunt bereikt. De waarde van de euro tgv. de dollar kalft sindsdien gestaag af en is midden januari 2025 bijna weer gelijk aan één dollar. Dit vertaalt zich in een sterkere prijsafname van pulp in euro dan in dollar.

Er zijn verschillende factoren die een invloed hebben gehad op de relatieve waardedaling van de euro: Er wordt verwacht dat de president van de Verenigde Staten (V.S) Donald Trump de belastingen zal verlagen en de regels zal versoepelen wat de dollar versterkt. Daarnaast heeft Donald Trump importheffingen op Europese goederen aangekondigd wat de Europese economie en de euro onder druk zet. Tenslotte heeft het rentebeleid ook een belangrijke invloed op de waarde van een munt. Analisten voorspellen dat in 2025 de rente in de eurozone met minimum 1% zal afnemen, terwijl de rente in de V.S. minder sterk (ong. 0,5%) zou dalen. Dit verschil in

rentevoorspellingen maakt de euro minder aantrekkelijk dan de dollar met een daling van de euro tgv. de dollar tot gevolg³⁸.

In september 2024 is de prijs voor eucalyptus pulp gedaald tot 1050 euro per ton en de prijs voor NBSK pulp tot 1390 euro per ton. Het verschil tussen beide prijzen bedraagt dan 375 dollar of 340 euro per ton.

Grafiek 2-2: Ontwikkeling pulpprijzen (in €/ton)

Bron: RISI

2.1.2 Oud papier

Naast verse pulp wordt ook gerecycleerde pulp op basis van oud papier aangewend voor de productie van papier. Voor de analyse van de prijsontwikkeling van oud papier wordt niet langer uitgegaan van buitenlandse prijspublicaties, maar wel van de aanwezige papierkwaliteiten in de binnenlandse stroom huishoudelijk oud papier. Dit geeft een prijstrend weer die nauwer aansluit bij de te verwachten opbrengst na uitsortering in twee papiersoorten 1.11, het grafisch “ontinktings” papier (magazines, kranten...) en 1.04 (verpakkingen). Aangezien de prijsontwikkeling van deze beide soorten oud papier niet steeds gelijklopen, worden ze in de onderstaande grafiek apart geanalyseerd. Daarnaast wordt voor de berekening van de samengestelde prijsindex voor oud papier rekening gehouden met de wijzigende samenstelling van grafisch papier en verpakkingspapier. Vroeger bestond de samenstelling van oud papier uit

³⁸ <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2025/01/03/euro-is-weer-gelijk-aan-de-dollar-hoe-komt-dat-en-welke-impact/>.

68% grafisch papier en 32% verpakkingspapier, maar door de terugloop van de krantenverkoop is het nu representatiever om een 50/50 verdeling te hanteren. Daarom wordt in Grafiek 2-3 vanaf 2020 uitgegaan van deze 50/50 verdeling, terwijl voor de periode vóór 2020 wordt uitgegaan van een 68/32 verdeling.

De beslissing van China in 2018 om de regels voor de import van papierafval te verstrengen, leidde tot een overaanbod van oud papier op de Europese markt en een neerwaartse druk op de prijzen. Deze trend keerde vanaf de coronapandemie om. Als gevolg van de lockdownmaatregelen werden papierophalingen in landen waaronder Frankrijk opgeschort en daalde het aanbod van oud papier en karton. Tegelijkertijd kende e-commerce een boost wat de vraag naar verpakkingspapier- en karton deed toenemen en deed er zich een rush voor op bepaalde papierartikelen, waaronder wc-papier en papieren zakdoekjes.

Deze vraag- en aanbodbewegingen leidden tot een schaarste op de markt wat de prijzen naar omhoog duwde in het eerste kwartaal van 2020 (eerste lockdown) en in de tweede helft van 2020 (tweede lockdown). Tussen beide observatieperiodes valt de prijs evenwel sterk terug (-20,37 in juli '20), vermoedelijk heeft dit te maken met de tijdelijke versoepeling van de coronamaatregelen en de heropstart van de papierophalingen. Ook 2021 wordt gekenmerkt door een onvoorspelbaar grillig verloop van de prijzen voor oud papier. Het prijsniveau van oud papier ligt in 2021 evenwel hoog in vergelijking met voorgaande jaren. Kris Somers, van de afvalintercommunale Limburg.net verklaart in deze context: "Ik heb zelfs momenten geweten dat we geld moesten bijleggen om van het papier af te geraken. Vandaag zitten we vlot boven de 100 euro per ton en we zamelen ongeveer zo'n 50.000 ton papier in³⁹."

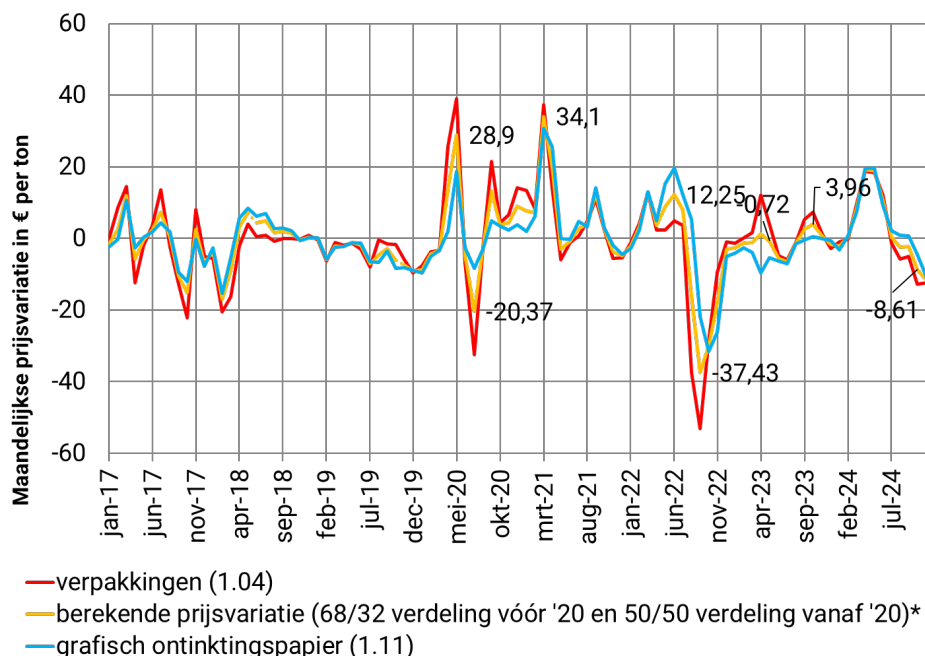
Dat de markt voor oud papier een volatiele markt is, kunnen we ook in 2022 waarnemen. Soms is er weinig vraag, zijn de papierfabrieken selectief of wordt de productie tijdelijk stilgelegd omwille van bv. onderhoudsredenen. Dit heeft een neerwaartse impact op de prijzen voor oud papier. Vermoedelijk was dit het geval in het derde kwartaal van 2022⁴⁰ waar de prijs voor oud verpakkingspapier (1.04) een sterkere afname kent dan het oud grafisch papier (1.11). Tussen het laatste kwartaal van 2022 en de eerste helft van 2024 (t.e.m. mei) trekt de prijs van oud papier evenwel

³⁹ <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/11/30/oud-papier-ophalen-brengt-meer-op/>.

⁴⁰ <https://www.euwid-recycling.com/news/markets/prices-for-ordinary-recovered-paper-grades-slide-further-in-france-in-september/>.

opnieuw aan tot het prijsniveau van midden 2022. In de tweede helft van 2024 komt er een neerwaartse druk op de prijs als gevolg van een zwakkere vraag⁴¹.

Grafiek 2-3: Prijsontwikkeling van oud papier in België

Bron: Filpap

2.1.3 Papierprijzen (Duitsland)

Aangezien de Duitse papierprijzen als referentie kunnen worden gebruikt voor de Belgische papierprijzen, bekijken we de prijsontwikkeling van het Duits (grafisch + verpakings-) papier even van naderbij. Na een prijsdaling in 2019 (voor het jaar 2020 beschikken we over onvoldoende prijsgegevens om een correcte analyse te kunnen uitvoeren), gaan de papierprijzen in 2021 en het grootste deel van 2022 in stijgende lijn en bereiken in oktober 2022 een piek. Vanaf november 2022 volgt er een neerwaartse druk op de papierprijzen die aanhoudt tot februari 2024. Tussen maart en september 2024 nemen de papierprijzen tijdelijk toe om vanaf oktober opnieuw in dalende lijn te gaan. Zowel de prijsafname van het grafisch- als verpakingspapier vormen een verklaring voor deze trend. Het prijsniveau situeert zich evenwel nog steeds boven het langetermijngemiddelde (2014-2024). Een belangrijke verklaring voor dit bovengemiddeld prijsniveau zijn de hoge inputprijzen (energie, transport, chemicaliën, papierpulp) en de logistieke kosten. De hierboven beschreven tendens

⁴¹ RISI, PPI Europe november 2024.

gaat niet altijd op voor elke papiersoort afzonderlijk. Daarom loont het de moeite om de prijsontwikkelingen ook op microniveau te bekijken.

Grafisch papier

Standaard krantenpapier (45g)

Eerst nemen we de prijsontwikkeling van het Duits krantenpapier onder de loep. Vanaf de tweede helft van 2019 tot en met eind 2020 trok de vraag naar krantenpapier deels terug. Dit vertaalt zich in een prijsdaling voor het Duits krantenpapier. Vanaf de tweede helft van 2021 krijgt de prijs voor Duits krantenpapier evenwel een forse duw in de rug en belandt in oktober 2022 op een prijs van 925 euro per ton. Dit is het gevolg van een grote krapte op de markt van het krantenpapier (als gevolg van capaciteitssluitingen en productieproblemen door een tekort aan oud papier en logistieke problemen) en de aanhoudende stijging van de productiekosten, in het bijzonder gas.

Hierdoor komt de print- en uitgeverssector onder zware druk te staan terwijl de sector reeds kampt met moeilijkheden aan de inkomstzijde (dalende print- en lezersvolumes, advertentie-inkomsten...) en voor belangrijke uitdagingen staat binnen de huidige digitale context⁴². De hoge prijs voor krantenpapier is een extra stimulus voor uitgevers om de digitalisering van hun producten verder op te voeren⁴³. Vanaf eind 2022 maken de dalende energiekosten meer ruimte vrij om over lagere prijzen voor krantenpapier te onderhandelen. Een forse prijsdaling doet zich voor tot midden 2023. Van de tweede helft van 2023 tot de eerste helft van 2024 neemt de prijs voor krantenpapier nog steeds af, maar dit is veel minder uitgesproken dan in de periode daarvoor. In juli 2024 trekt de prijs tijdelijk terug aan en blijft nadien stabiel voor de rest van het jaar.

In 2024 is de vraag naar Europees krantenpapier lager dan verwacht, onder andere als gevolg van een daling van de export naar niet-Europese landen. Europese producenten slagen er dus niet in om hogere prijzen voor hun krantenpapier te onderhandelen. Niettemin is de prijs nog steeds beduidend hoger dan het pre-covid niveau. In december 2024 noteert de Duitse prijs voor krantenpapier 617,5 euro per ton.

⁴² RISI, PPI Europe april 2019.

⁴³ RISI, PPI Europe januari 2022.

Houhoudend gestreken papier (LWC-offset 60g)

LWC-papier vindt zijn toepassing in tijdschriften en reclamebladen en bevindt zich binnen een conjunctuurgevoelig segment. In lijn met de prijsontwikkeling van het krantenpapier valt de vraag en ook de prijs van het Duits LWC-papier vanaf juli 2019 terug. Ook in de daaropvolgende periode volgt de prijsontwikkeling van het LWC-papier de prijstrend van het krantenpapier. Vanaf de tweede helft van 2021 trekt de papierprijs opnieuw aan en kent een versnelde toename in 2022 als gevolg van o.a. de gestegen energiekosten. De prijs voor Duits LWC-papier stijgt tot 1285 euro per ton in oktober 2022. Daarna koelt de prijs geleidelijk af als gevolg van een daling van afgenomen inputkosten, waaronder energie. In de loop van 2024 zakt de prijs nog iets verder om daarna te stabiliseren (tussen april-december) op een prijs van 805 euro per ton Duits LWC-papier. Hoewel de papierproducenten een prijsverhoging trachtten te forceren, speelden de zwakke vraag en de lage productiebezetting niet in hun voordeel⁴⁴.

Houtvrij gestreken papier (coated woodfree reels 100 g)

Het Duits houtvrij gestreken papier (CWF) vindt zoals het houthoudend gestreken papier zijn toepassing in tijdschriften en catalogi. Terwijl producenten van CWF-papier er in 2019-2020 niet langer in slaagden de hogere inputprijzen door te rekenen aan hun klanten, keert die tendens vanaf het tweede kwartaal van 2021. Papierproducenten stemmen hun aanbod beter af op de lagere vraag en slagen erin om o.a. de hoge pulpprijzen en logistieke kosten door te rekenen in de prijzen voor Duits CWF-papier⁴⁵. Vanaf maart 2023 volgt een afkoelingsperiode, als gevolg van een overaanbod op de markt en lagere energiekosten. Het is pas in de eerste helft van 2024 dat er meer onderhandelingsruimte voor de papierproducenten komt als gevolg van een sterkere vraag en een verminderd aanbod. Enerzijds geraken de papiervoorraden van de klanten uitgeput wat de papiervraag opnieuw doet toenemen en anderzijds verkleint het aanbod als gevolg van een lagere import uit Azië⁴⁶. Dit opwaarts prijseffect is evenwel tijdelijk want in het laatste kwartaal van 2024 zwakt de prijs voor Duits houtvrij gestreken papier opnieuw licht af tot 1030 euro per ton in december 2024⁴⁷.

⁴⁴ PPI Europe, oktober 2024.

⁴⁵ RISI, PPI Europe maart 2021.

⁴⁶ RISI, PPI Europe maart 2024.

⁴⁷ RISI, PPI Europe December 2024.

Houtvrij ongestreken papier (offset sheets 80g, A4 Copy B-grade 80g, A4 Copy C-grade 80g)

Het houtvrij ongestreken papier vindt zijn toepassing in kantoorpapier en offsetdruk. De verschillende Duitse papiersoorten behorend tot de groep van houtvrij ongestreken papier (offset sheets 80g, A4 Copy B-grade 80g, A4 Copy C-grade 80g) kennen grotendeels een gelijkaardige trend. Daarom bespreken we ze samen.

Vanaf het tweede kwartaal van 2021 begonnen de producenten van houtvrij ongestreken papier de gestegen pulpprijzen, logistieke en andere kosten door te rekenen in de prijzen. Anderzijds is de vraag zwak en heerst er overcapaciteit op de markt. Daarom beslisten papierfabrikanten, zoals Stora Enso, om de markt meer in balans te brengen door hun productiecapaciteit te verminderen.

Terwijl het eerste kwartaal van 2021 nog werd gekenmerkt door een sterke vraag, zwakte de binnenlandse vraag in Europa in het tweede kwartaal van 2022 af. Niettegenstaande duwden de stijgende gasprijzen en de bevoorradingsonzekerheid over gas de prijzen voor houtvrij gestreken papier verder omhoog. Vanaf het vierde kwartaal van 2022 treedt een prijsstabilisering op als gevolg van een 'cool down' in de zomerperiode, een grotere beschikbaarheid van papier en een dalende Europese vraag. Sinds het tweede kwartaal van 2023 merken we een prijsdaling van het houtvrij ongestreken papier op dat in de loop van de tweede jaarhelft geleidelijk aan stabiliseert. In de loop van 2024 blijven de prijzen vrij stabiel, met uitzondering van de twee laatste maanden van het jaar waar de prijzen voor Duits houtvrij gestreken papier een lichte daling laten zien. De prijzen per ton voor offset sheets, A4 Copy B-grade en A4 Copy C-grade bedragen in december 2024 respectievelijk 1120, 1155 en 1070 euro.

Verpakkingspapier- en karton

Terwijl de gemiddelde prijs voor het verpakkingspapier- en karton in de tweede helft van 2019 nog een dalende trend kende, vond er begin 2020 en in het bijzonder vanaf 2021 een kentering plaats. De gemiddelde prijs kent vanaf 2021 tot midden 2022 een buitengewone toename en bereikt zelfs een nieuwe piek sinds 2014. De Europese verpakkingsmarkt wordt gekenmerkt door een sterke vraag naar verpakkingen. Tijdens de covid-pandemie kreeg de online handel wereldwijd een stevige boost. De verschillende lockdowns dreef consumenten weg van de fysieke winkels richting het online verkoopkanaal. De vraag naar verpakkingspapier nam toe onder invloed van het succes van e-commerce en het stijgend aantal huis-aan-huisleveringen van online bestelde artikelen. Naast een sterke vraag speelden ook factoren een rol zoals seizoenpauzes van papiermolens, exportopportuniteiten en het verlangen voor hogere

winstmarges⁴⁸. Tenslotte dienen we op te merken dat de invasie van Rusland in Oekraïne ook een impact heeft gehad op de verpakkingsector. Het productieproces van papier en karton is energie-intensief wat het gevoelig maakt voor prijsfluctuaties van energie. De stijging van de energiekosten als gevolg van de oorlog hakten er aldus stevig in bij de papier- en kartonbedrijven. Daarnaast werden als reactie op sancties tegen Rusland tegenmaatregelen ingevoerd, waaronder een verbod op de uitvoer van Russisch berkenhout wat een belangrijke grondstof vormt voor papierpulp. Bijgevolg kenden de pulpprijzen een sterke stijging. Ook de uitval van pulpfabrieken zette druk op het aanbod en deed de prijzen de hoogte ingaan. Dit had op zijn beurt een effect op de papierenprijzen. Volgens CEPI wogen de uitvoerbeperkingen voor hout door Wit-Rusland, Rusland en Oekraïne al sterk door op de beschikbaarheid van deze grondstof in de EU. Deze drie landen vertegenwoordigen 75% van al het hout dat de EU importeert en de beperkingen hebben een grote impact gehad op de markt voor hout en de beschikbaarheid van die grondstof in de EU⁴⁹.

Anderzijds leiden de EU-sancties ten aanzien van Rusland voor een grotere beschikbaarheid op de Europese markt van bijvoorbeeld vouwkarton dat aldus oorspronkelijk bestemd was voor Rusland⁵⁰. Midden 2022 begint de verpakkingmarkt te versoepelen, vertraagt de vraag, nemen de voorraden toe, verbeteren de logistieke problemen en versterkt de stabiliteit. Dit zien we ook weerspiegeld in een sterke afname van de gemiddelde prijs voor verpakkingpapier- en karton. Rond dezelfde periode kunnen we in België ook een forse prijsdaling van de grondstof oud (verpakking)papier observeren (cf. Grafiek 2-3). Deze dalende trend is evenwel slechts tijdelijk, vanaf oktober 2022 draait deze trend om.

Tijdens de eerste helft van 2023 koelt de vraag naar verpakkingen verder af en matigen de prijzen voor grondstoffen zoals pulp, energie en chemicaliën⁵¹. In juni 2023 belandt de prijs voor Duits verpakkingpapier onder het niveau van 2 jaar eerder. De dalende trend zet zich verder in de tweede jaarhelft. In 2024 wordt op toekomstige prijsstijgingen geanticipeerd door massaal verpakkingpapier- en karton aan te kopen wat de prijs de hoogte injaagt. Vanaf september koelt de markt opnieuw af en bijgevolg ook de prijs voor Duits verpakkingpapier en -karton⁵². Ook in België gaat de prijs van de grondstof oud (verpakking)papier reeds in dalende lijn vanaf juni 2024. Aangezien de prijsontwikkelingen kunnen variëren naargelang de papiersoorten bespreken we ook deze papiersoorten apart.

⁴⁸ RISI, PPI Europe mei 2021.

⁴⁹ Oorlog in Oekraïne treft ook papierindustrie - Grafisch Nieuws - Grafisch Nieuws (knack.be).

⁵⁰ RISI, PPI Europe juni 2022.

⁵¹ RISI, PPI Europe juni 2023.

⁵² RISI, PPI Europe september 2024.

Verpakkingspapier op basis van gerecycleerde vezels of OCC (Testliner 2 en 3)

Gezien het gelijkaardig prijsverloop van de verschillende types verpakkingspapier op basis van gerecycleerde vezels of OCC in Duitsland bespreken we ze samen. Terwijl de prijs voor gerecycleerd verpakkingspapier in de tweede helft van 2019 nog een lichte afname kende, schiet de prijs vanaf 2021 de hoogte in gesterkt door een aantrekkende vraag, een verminderd papieraanbod door seizoenpauzes en exportmogelijkheden⁵³. Producenten van golfkartonverpakkingen trachten zoveel mogelijk aan te kopen teneinde hun voorraden aan te vullen, maar de magazijnen konden niet volledig worden gevuld omdat de markt oververhit is. Vanaf de tweede helft van 2022 begint de markt terug te normaliseren en evolueert de vraag terug naar normale niveaus. Tot eind 2023 nemen de prijzen voor gerecycleerd verpakkingspapier gestaag af. Aan het eind van het eerste kwartaal van 2024 begint de consumptie van verpakkingspapier weer aan te trekken en worden de papiervoorraden stevig aangevuld met een opwaartse druk op de prijzen. Eens de voorraadlimieten zijn bereikt, versoepelt de markt opnieuw en dit komt tot uiting in een daling van de papierprijzen⁵⁴. De prijzen voor Testliner 2 en 3 bereiken in december 2024 respectievelijk 627,5 en 602,5 euro per ton.

Verpakkingspapier op basis van softwood pulp (unbleached kraftliner 175g, white-top kraftliner 140g)

Ook op de markt voor verpakkingspapier o.b.v. verse pulp stuwt vanaf 2021 een sterke vraag en een tijdelijk krappere aanbod (omwille van seizoenpauzes) de prijs naar omhoog. De prijsdaling zet zich iets later in dan bij het gerecycleerd verpakkingspapier. Na een prijsstabilisatie begint de prijs voor verpakkingspapier o.b.v. verse pulp vanaf eind 2022 af te nemen en dit zet zich door tot begin 2024. Hiermee volgt het dezelfde neerwaartse trend als het gerecycleerd verpakkingspapier. Vanaf het tweede kwartaal van 2024 trekt de vraag terug aan en worden de voorraden opnieuw aangevuld wat de prijs een duwtje in de rug geeft. Eind 2024 komt de prijs onder druk te staan. Zo komt de prijs in december 2024 voor ongebleekt kraftliner verpakkingspapier en gebleekt kraftliner verpakkingspapier respectievelijk uit op 775 en 925 euro per ton.

⁵³ RISI, PPI Europe mei 2021.

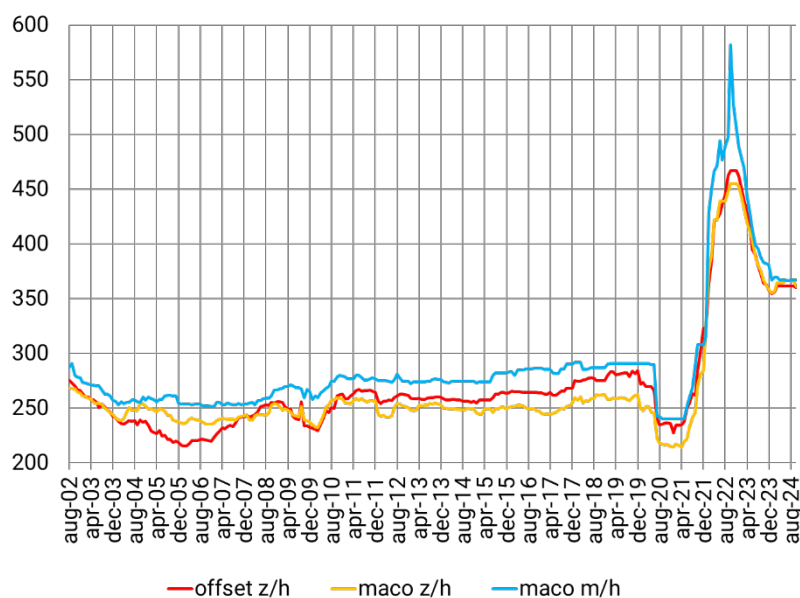
⁵⁴ RISI, PPI Europe november en december 2024.

2.1.4 Papierprijzen (België)

De daling van de Duitse prijzen voor houtvrij en houthoudend gestreken papier ($\approx$ maco z/h en maco m/h) in de periode 2019-2020 komt ook tot uiting in de Belgische papierprijzen, zij het pas begin 2020. Dit komt omdat de Belgische papierprijzen afhankelijk zijn van langetermijncontracten die de prijzen voor een bepaalde periode vastzetten. Midden 2021 beginnen de Duitse prijzen voor deze papiersorten opnieuw te stijgen en dit zien we ook vertaald in de Belgische papierprijsindices. De stijging is in 2022 het sterkst waarneembaar voor het houthoudend gestreken papier. De stijgende energiekosten, hoge pulpprijzen en logistieke kosten spelen ongetwijfeld een rol in deze prijstoenname.

Vanaf het laatste kwartaal van 2022 komen de stijgende inputprijzen (energie, pulp...) geleidelijk tot bedaring met een prijsdaling van de Duitse prijzen voor het houtvrij en houthoudend ongestreken papier tot gevolg dat zich vertaalt in een daling van de Belgische papierprijsindex. In 2023 vertaalt het zich verder in een daling van de Belgische papierprijsindex, het prijsniveau blijft evenwel bovengemiddeld hoog. De daling van de papierprijsindex komt in de loop van 2024 geleidelijk tot stilstand, deze trend loopt gelijk met de gemiddelde prijstrend van het Duits grafisch papier.

Grafiek 2-4: Ontwikkeling van de prijsindexcijfers voor papier

Bron: Febelgra (01-01-1973 = 100)

2.2 Conjunctuurbarometer van de Nationale Bank van België

2.2.1 Papier en kartonnijverheid

Tussen midden 2020 en midden 2021 kent de conjunctuur van de papier- en kartonsector een tijdelijk herstel. Zowel de papier- en karton fabricage als verwerking dragen bij aan deze positieve trend. Hoogstwaarschijnlijk heeft dit te maken met de toegenomen vraag naar verpakkingen gelinkt aan de versnelde uitrol van e-commerce als gevolg van de coronapandemie. Bepaalde producenten van golfkarton en medische verpakkingen zien hun orders in die periode duidelijk toenemen. Dit geldt niet voor alle papier- en kartonbedrijven; producenten van horecaverpakkingen en pralinedozen lijden daarentegen zwaar onder de pandemie. Vooral 2020 is een bijzonder moeilijk jaar voor de horeca met verplichte sluitingen in zowel het voor- als najaar. Dit heeft ontegensprekelijk ook een impact op de omzet van de papier – en kartonsector in 2020 (cf. Tabel 2-1).

Eind 2021 doet er zich een kentering voor, nadien kent de papier- en kartonnijverheid een ononderbroken conjunctuurachteruitgang. In de zomer van 2023 komt het conjunctuurniveau gevaarlijk dicht bij het dieptepunt in 2020. Dit geldt zowel voor de papier- en kartonfabricage als de papier- en kartonverwerkende sector. Vanaf de tweede helft van 2023 treedt er evenwel een conjunctuurherstel op in de papier- en kartonnijverheid dat in belangrijke mate wordt aangedreven door de papier- en kartonverwerking.

De conjunctuuranalyse van de papier- en kartonsector in zijn geheel in december 2024 wijst op een sterke toename van het productietempo. Er heerst optimisme over de buitenlandse en de gezamenlijke orderpositie wat de verkoopprijzen een duwtje in de rug geven. Ook de vooruitzichten over de vraag, de werkgelegenheid en de verkoopprijzen worden positief beoordeeld. De gemiddelde verzekerde activiteitsduur in november 2024 bedraagt 2,4 maanden, dit is beduidend meer dan de 1,9 maanden in augustus 2023.

Wat de markt voor grafisch papier betreft is 2024 een bijzonder jaar met federale verkiezingen op 9 juni 2024 en lokale en provinciale verkiezingen op 13 oktober 2024. Het verkiezingsdrukwerk heeft de verdere daling van de vraag naar grafisch papier zeker vertraagd, maar toch blijft de evolutie negatief met een productiedaling voor het grafisch papier. Aan de basis liggen evenwel technische storingen en de sluiting van Sappi Lanaken⁵⁵. In datzelfde jaar wordt daarenboven meer gestreken papier en karton (productcode 4810) ingevoerd. Daarnaast is het ook mogelijk dat grafische

⁵⁵ [Papierfabriek Sappi Lanaken definitief gesloten | PRINTmatters](#).

bedrijven beroep hebben kunnen doen op hun papiervoorraden wat de binnenlandse vraag naar grafisch papier doet uitstellen.

Het is afwachten tot 2025 om te kunnen evalueren in hoeverre het conjunctuurherstel van de papier- en kartonsector structureel is. De positieve vooruitzichten over de vraag, de verkoopprijzen en de werkgelegenheid die uit de conjunctuurenquête van de NBB van december 2024 kunnen worden afgeleid, zijn alvast positieve signalen.

2.2.2 Grafische nijverheid

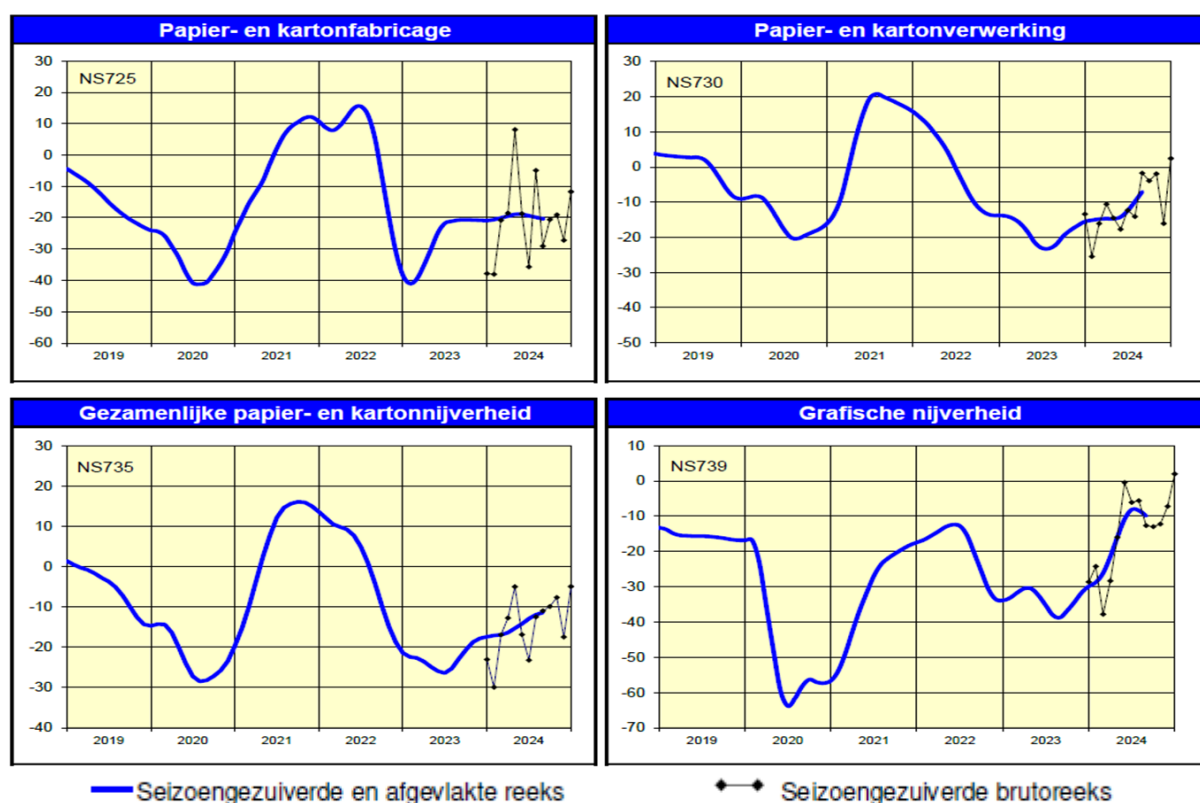
Ook in de grafische sector kan vanaf midden 2020 een stevig conjunctuurherstel worden waargenomen na de plotse en forse afname in de eerste helft van 2020. Het conjunctuurherstel in de tweede jaarhelft is evenwel onvoldoende om de teruggang in de eerste jaarhelft te compenseren. Er wordt in 2020 in de grafische sector minder omzet (cf. Tabel 2-1) gegenereerd, de buitenlandse handel gaat erop achteruit (cf. Tabel 2-5) en ook de werkgelegenheid kalft af (cf. Tabel 2-6). In de loop van 2021 herstelt de conjunctuur van de grafische nijverheid zich tot het niveau van vóór de pandemie. Ook in de eerste helft van 2022 zet dit herstel zich nog verder, maar vanaf midden 2022 treedt er opnieuw een conjunctuurvertraging op die aanhoudt tot het eind van het jaar. Deze trend is eerder atypisch aangezien de grafische sector traditioneel in de tweede jaarhelft meer vraag krijgt naar drukwerk met het oog op de voorbereiding van nieuwe collecties en catalogi.

Zoals voorspeld in het vorig conjunctuurverslag⁵⁶ trekt de conjunctuur in de grafische nijverheid vanaf de tweede helft van 2023 aan en wordt dit in de loop van 2024 verder versterkt onder impuls van de verkiezingen op 9 juni en 13 oktober. Het conjunctuurniveau komt zelfs boven het pre-covid niveau uit. Zoals hierboven aangegeven is 2024 evenwel geen representatief jaar voor de grafische sector en is het af te wachten naar welk conjunctuurniveau de sector in 2025 zal evolueren.

Hoewel de grafische sector in de NBB-enquête van december 2024 zijn buitenlandse orderpositie positief beoordeelt en optimistisch is over de toekomstige vraag- en werkgelegenheidsontwikkelingen, geeft het meerdere indicatoren ook een negatieve tot zeer negatieve beoordeling. De sterke afname van de binnenlandse bestellingen en het productietempo oefenen neerwaartse druk uit op de gezamenlijke orderpositie en op de verkoopprijzen. De positieve vraagvooruitzichten zorgen er evenwel voor dat de gemiddelde verzekerde activiteitsduur zich in november 2024 nog steeds op een bovengemiddeld niveau bevindt met 2,3 maanden.

⁵⁶ <https://www.ccecrb.fgov.be/p/nl/1118/de-conjunctuur-in-de-papier-grafische-en-uitgeverijensector/12>.

Figuur 2-1: Conjunctuurbarometer van de Nationale Bank van België

Bron: Nationale Bank van België, december 2024

2.3 Omzet

De pulp, papier en kartonfabricagesector kijkt in 2020 aan tegen een sterke omzetsdaling met 15%. De afname van de productie van pulp, papier en karton en in het bijzonder van het dagblad-, schrijf- en drukpapier (cf. Tabel 2-2) kan deze omzetsdaling verklaren. Daarnaast kan de lichte prijsdaling van het grafisch papier in 2020 voor een versterkend effect op de afname van de omzet hebben gezorgd.

2021 luidt een verbetering in van de omzet voor de papier- en kartonsector, de omzet in de fabricagesector herstelt zich (+ 24,7%) en ook de papier- en kartonverwerkende sector kan positieve cijfers (+3,7%) voorleggen. Zowel de sterke prijsstijging van het grafisch en verpakkingspapier als de meerproductie van de pulp, het papier en karton dragen hiertoe bij. Deze sterke omzetprestatie heeft ongetwijfeld bijgedragen aan het conjunctuurherstel dat we in de papier- en kartonsector en in beide subsectoren kunnen observeren.

Het conjunctuurherstel is evenwel slechts tijdelijk en kent vanaf 2022 een stevige terugval. Niettegenstaande de conjunctuurachteruitgang blijven de papier- en kartonbedrijven fors meer omzet genereren. Tegenover 2021 verhogen de pulp-, papier- en kartonfabricagesector en de papier- en kartonverwerkende sector hun

omzet met resp. 40,5% en 19,5%. Aangezien de productie van pulp, papier en karton in 2022 afneemt, vormt dit geen verklarende factor voor de omzettoename in de fabricagesector. Als de productiecijfers geen verklaring kunnen geven voor de omzetsdaling, dienen we het antwoord te zoeken in de ontwikkelingen van de papierprijzen (cf. 2.1.3). We vinden voor het jaar 2022 inderdaad een gemiddelde prijsstijging terug van de Duitse en Belgische papierprijzen. De stijgende energiekosten, hoge pulpprijzen en logistieke kosten spelen ongetwijfeld een rol in deze prijstoenname. We dienen in deze context op te merken dat sommige papier- en kartonbedrijven er in 2022 niet in slagen om de verhoogde inputprijzen door te berekenen aan de klant.

Tijdens de eerste drie kwartalen van 2023 maakt de pulp-, papier- en kartonfabricagesector minder omzet, de papier- en kartonverwerkende sector daarentegen slaagt er wel in om iets meer omzet te draaien. De omzetsdaling bij de papierfabrikanten is te wijten aan een gevoelige neerwaartse bijstelling van de productie, vermoedelijk als antwoord op de verminderde vraag. Anticiperend op mogelijke verdere prijsverlagingen wachten klanten zo lang mogelijk om een bestelling te plaatsen of ze plaatsen minder grote bestellingen. In 2023 wordt 18% minder papier geproduceerd in vergelijking met het voorbije jaar, in het bijzonder grafisch papier (-25,1%) (cf. Tabel 2-2). Dit heeft evenwel geen negatieve impact op de conjuncturele ontwikkeling van de fabricagesector.

De omzetcijfers voor de papier- en kartonsector, en in het bijzonder voor de papier- en kartonfabricage (Nace 17.1), werden voor de periode 2014-2018 gecorrigeerd. Deze correctie was noodzakelijk in het kader van een herclassificatie van een groep ondernemingen die tot de pulp-, papier- en kartonsector behoort. Dit zorgt evenwel voor een breuk in de historiek van de omzetcijfers vóór en na 2014.

Tabel 2-1: Ontwikkeling van de bruto-omzet - miljoenen euro's

Jaar	Pulp, papier en karton 17.1	Papier- en kartonartikelen 17.2	Totaal papierindustrie 17	Uitgeverijen van boeken, tijdschriften, e.a. uitgeverijen 58.1*	Drukkerijen en aanverw. Diensten 18.1	Reproductie van opgenomen media 18.2	Totaal grafische sector en uitgeverijen 18 + 58.1
2005	2.096,2	2.535,8	4.632,0	3.217,5	3.329,7	41,5	6.588,7
2009	1.178,7	2.731,8	3.910,5	3.274,0	3.130,3	26,6	6.430,9
2013	1.258,7	3.604,1	4.862,8	3.040,1	2.795,0	17,0	5.852,1
2017	1.756,0	3.887,8	5.643,8	2.781,8	2.534,1	20,5	5.336,4
2018	1.706,3	3.958,2	5.664,5	2.580,0	2.571,0	21,4	5.172,4
2019	1.453,4	3.809,0	5.262,4	2.274,1	2.721,7	22,3	5.018,1
2020	1.233,9	3.813,2	5.047,1	2.203,9	2.256,2	23,4	4.483,5
2021	1.538,8	3.954,5	5.493,3	2.427,1	2.163,5	24,6	4.615,2
2022	2.162,1	4.726,9	6.889,0	2.429,2	2.372,8	23,0	4.825,0
3 kw 2022	1.652,0	3.499,9	5.151,9	1.769,3	1.725,6	15,8	3.510,7
3 kw 2023	1.194,2	3.568,9	4.763,1	1.811,8	1.685,5	14,8	3.512,1
extrapolatie 2023**	1.563,2	4.821,6	6.368,3	2.487,6	2.317,6	21,5	4.825,6
2018/2017	-2,8%	1,8%	0,4%	-7,3%	1,5%	4,4%	-3,1%
2019/2018	-14,8%	-3,8%	-7,1%	-11,9%	5,9%	4,2%	-3,0%
2020/2019	-15,1%	0,1%	-4,1%	-3,1%	-17,1%	4,9%	-10,7%
2021/2020	24,7%	3,7%	8,8%	10,1%	-4,1%	5,1%	2,9%
2022/2021	40,5%	19,5%	25,4%	0,1%	9,7%	-6,5%	4,5%
3kw 2023/ 3kw 2022	-27,7%	2,0%	-7,5%	2,4%	-2,3%	-6,3%	0,0%
2023/2018 o.b.v. extrapolatie**	-8,4%	21,8%	12,4%	-3,6%	-9,9%	0,7%	-6,7%
2022/2005	3,1%	86,4%	48,7%	-24,5%	-28,7%	-44,6%	-26,8%

* exclusief uitgeverijen van software

Bron: Statbel op basis van de btw-aangiften (de gegevens van de laatste 2 jaar dienen als voorlopig te worden beschouwd en kunnen herzien worden)

Zoals eerder vermeld staat de markt van het grafisch papier het sterkst onder druk. De digitalisering laat zich sterk voelen op de advertentiemarkt, en in het bijzonder op de markt van het reclamedrukwerk. De interesse van de consument voor de digitale verkoopkanalen is toegenomen wat online-advertenties gevoelig aantrekkelijker maakt. De kranten- en tijdschriftenuitgeverijen kunnen evenwel profiteren van een groei van het aantal (digitale) lezersabonnementen wat het verlies aan advertentie-inkomsten enigszins kan verzachten. De gratis regionale pers lijdt daarentegen zeer zwaar onder de afkalvende advertentie-inkomsten. Dit heeft ook onvermijdelijk een weerslag op de drukkerijen die een groot deel van hun inkomsten halen uit de druk van dit medium. De boekensector houdt relatief goed stand dankzij de forse omzetsijging van het onlineverkoopkanaal, maar kampt met een ongelijke behandeling met de onlinehandel uit het buitenland.

De bovenstaande vaststellingen in aanmerking genomen, is het niet verwonderlijk dat de grafische sector minder omzet draait in 2020 (-10,7%). De uitgeverijen maken het derde jaar op rij minder omzet (-3,1% in 2020) en de drukkerijen zien hun omzet stevig terugvallen in 2020 met 17,1%.

In 2021 blijft de omzet van de drukkerijen (-4,1%) onder druk staan, terwijl de uitgeverijen voorzichtig uit het dal lijken te kruipen. Deze laatsten slagen erin hun omzet met 10,1% op te trekken. Toch dienen we deze ontwikkelingen met de nodige voorzichtigheid te analyseren. De uitgeversmarkt is heel divers, alsook de gezondheidstoestand van de verschillende spelers op de markt. De grote uitgeversgroepen lijken de coronacrisis iets beter te hebben verteerd in vergelijking met de lokale pers die zich in een noodlijdende situatie bevindt. Het gemiddeld aantal private lokale nieuwsmedia per gemeente daalt van 2,26 naar 1,84. Verschillende mediaproducten, waaronder De Streekkrant, Steps en het Limburgse huis-aan-huismagazine Jet werden in 2021 noodgedwongen stopgezet. De lokale edities van het Laatste Nieuws zakten drastisch van 24 naar 15⁵⁷. We kunnen dus besluiten dat de lokale nieuwsmedia duidelijk onder druk staan.

Daarnaast blijft het voor alle uitgeverijen moeilijk om een duurzaam en rendabel verdienmodel uit te bouwen op de markt van de online nieuws- en marketingactiviteiten⁵⁸. Op nationaal niveau moeten hun nieuwswebsites concurreren met sites van openbare omroepen die soortgelijke geschreven inhoud gratis verspreiden. Op internationaal niveau worden ze geconfronteerd met grote digitale platformen die een steeds groter deel van de koek aan advertentie-inkomsten afsnoepen.

In de loop van 2022 blijft de omzet van de uitgeverijen stabiel, de hoge prijselasticiteit voor o.a. kranten en tijdschriften geeft uitgeverijen weinig tot geen ruimte om de hoge inputprijzen door te berekenen in de verkoopprijzen. De omzet van de drukkerijen kent een voorzichtig herstel met een groei van 9,7%. Vermoedelijk heeft dit te maken met een herstel op de papieren advertentiemarkt. Volgens het "Global Trends Report 2022⁵⁹" van Drupa blijkt dat de grafische sector meer vertrouwen heeft in de toekomst in vergelijking met 2019 vóór de coronapandemie. In Europa wordt dit vertrouwen evenwel wat aangetast door de impact van de oorlog tussen Rusland en Oekraïne. Over het algemeen zien verpakkingsdrukkers dankzij de stijgende printvolumes de toekomst iets rooskleuriger tegemoet dan de commerciële drukkerijen. Ondanks de economische schokken en onzekerheden van de voorbije jaren die een onvermijdelijke impact hebben gehad op de grafische sector, blijft volgens onderzoek van Drupa print een centraal communicatiemiddel en heeft de printsector een groot vertrouwen en

⁵⁷ VRM-rapport, Media-concentratie in Vlaanderen 2022, via [link](#).

⁵⁸ (CRB 2018/0504), "Naar een duurzame uitgeverijensector in België, 28 februari 2018, consulteerbaar via: <http://www.ccecrb.fgov.be/txt/nl/doc18-504.pdf>.

⁵⁹ Consulteerbaar via:

https://www.drupa.com/en/drupa_global/Press_releases/8th_drupa_Global_Trends_Report_Global_print_industry_shows_post_Covid_recovery_and_resilience_in_face_of_fresh_challenges.

vastberadenheid om te slagen. Verstandige strategische investeringen zullen in deze context een sleutelrol spelen.

Tijdens de eerste drie kwartalen van 2023 kan een lichte omzetgroei worden waargenomen voor de uitgeverijen, m.n. 2,1% terwijl de drukkerijen (18.1) hun omzet met 2,3% zien afnemen.

2.4 Productie en investeringen

Productie

In de periode 2018-2024 wordt in België meer dan een derde (38,3%) minder verse pulp geproduceerd, ook de papier- en kartonproductie neemt af met 30,3%. Met een daling van 44,7% wordt gevoelig minder dagblad-, schrijf- en drukpapier geproduceerd, (cf. Tabel 2-2). Vermoedelijk passen de pulpproducenten hun aanbod aan de zwakkere vraag naar papier aan, in het bijzonder de zwakkere vraag naar papier voor grafische toepassingen.

In 2022 daalt de productie van verse pulp met 1,2%, en in 2023 wordt de pulpproductie fors teruggeschoefd met een daling van 17,9%. Daarenboven wordt in de eerste drie kwartalen van 2023 bijna 14% minder pulp geëxporteerd tgv. de eerste drie kwartalen van 2022. In 2024 is de productiedaling van pulp meer bescheiden met -1,6%.

Naast verse pulp wordt gerecycleerde pulp in toenemende mate als grondstof voor de productie van papier- en karton gebruikt. Sinds 1990 kent het een toenemend succes in België⁶⁰. Volgens cijfers van het Paper Chain Forum is reeds 50% van de houtvezels in papier afkomstig uit recyclage. Dit succes neemt verder toe in een omgeving waar de aandacht voor het milieu en de vraag naar milieuvriendelijke producten steeds meer op de voorgrond treedt. Naast recyclage speelt ook energie-efficiëntie een belangrijke rol in het verduurzamen van het productieproces van papier- en karton. Zo is de CO₂-uitstoot voor de productie van 1 kg papier in 20 jaar tijd met 40% afgenomen en is het waterverbruik in 30 jaar tijd meer dan gehalveerd (56%)⁶¹.

In 2023 wordt 18% minder papier en karton geproduceerd. De waardeketen van de papier- en grafische sector heeft het moeilijk. Papieren dag- en weekbladen en gedrukte advertenties lijden onder de concurrentie van digitale alternatieven. Dit doet de vraag naar grafisch papier afremmen. Er wordt een kwart minder grafisch papier

⁶⁰ <http://www.cobelpa.be/fr/pu19.html>.

⁶¹ Paper Chain Forum: Papier, Mythes en feiten 2017.

geproduceerd. 2024 vormt een bijzonder jaar met federale verkiezingen op 9 juni 2024 en lokale en provinciale verkiezingen op 13 oktober 2024. Het verkiezingsdrukwerk heeft de verdere daling van de vraag naar grafisch papier zeker vertraagd, maar toch blijft de evolutie sterk negatief met een productiedaling van 15,6% voor het grafisch papier. In dat jaar kent een grote producent van grafisch papier evenwel technische problemen wat een negatieve impact heeft gehad op de productie. Daarnaast heerst er ook houtschaarste en zorgen de hoge inputprijzen waaronder de energiekosten ervoor dat het weinig rendabel is voor papierfabrieken om te produceren. Het gebeurt dat fabrieken hun productie tijdelijk stilleggen omwille van de bovenvermelde redenen. Ook de sluiting van Sappi Lanaken⁶² heeft de papierproductie neerwaarts geïmpacteerd in 2024.

In datzelfde jaar wordt wel meer gestreken papier en karton (o.a. productcode 4810, +8,7%) ingevoerd. Daarnaast is het ook mogelijk dat grafische bedrijven beroep hebben kunnen doen op hun papiervoorraden wat de binnenlandse vraag naar grafisch papier doet uitstellen. Tenslotte dienen we ook te vermelden dat Europese papierfabrieken al jaren hun capaciteit van grafisch papier afbouwen omwille van de verminderde vraag en hun focus verschuiven op nieuwe markten, zoals verpakkingen voor voeding.

⁶² [Papierfabriek Sappi Lanaken definitief gesloten | PRINTmatters](#).

Tabel 2-2: Pulp- en papierproductie in België (in tonnen) - jaarlijkse cijfers

	Pulp*	dagblad-/schrijf- /drukpapier	verpakkingspapier en - karton + huis- houdelijk/toiletpapier en technisch papier	Totaal papier en karton
2007	513.425	1.481.652	487.908	1.969.560
2009	471.433	1.298.092	498.093	1.796.185
2013	500.623	1.419.557	561.755	1.981.312
2017	501.103	1.418.662	604.748	2.023.410
2018	516.041	1.352.825	593.650	1.946.475
2019	452.679	1.156.699	609.123	1.765.822
2020	350.842	983.787	626.426	1.610.213
2021	398.701	1.169.817	628.729	1.798.546
2022	393.921	1.184.662	579.657	1.764.319
2023	323.402	887.186	560.425	1.477.611
2024	318.291	748.467	607.508	1.355.975
%2009/2007	-8,2%	-12,4%	2,1%	-8,8%
%2013/2009	6,2%	9,4%	12,8%	10,3%
%2017/ 2013	0,1%	-0,1%	7,7%	2,1%
%2024/ 2018	-38,3%	-44,7%	2,3%	-30,3%
%2018/2017	3,0%	-4,6%	-1,8%	-3,8%
%2019/2018	-12,3%	-14,5%	2,6%	-9,3%
%2020/ 2019	-22,5%	-14,9%	2,8%	-8,8%
%2021/ 2020	13,6%	18,9%	0,4%	11,7%
%2022/2021	-1,2%	1,3%	-7,8%	-1,9%
%2023/ 2022	-17,9%	-25,1%	-3,3%	-18,0%
%2024/2023	-1,6%	-15,6%	8,4%	-8,2%

* exclusief gerecycleerde pulp

Bron: Cobelpa

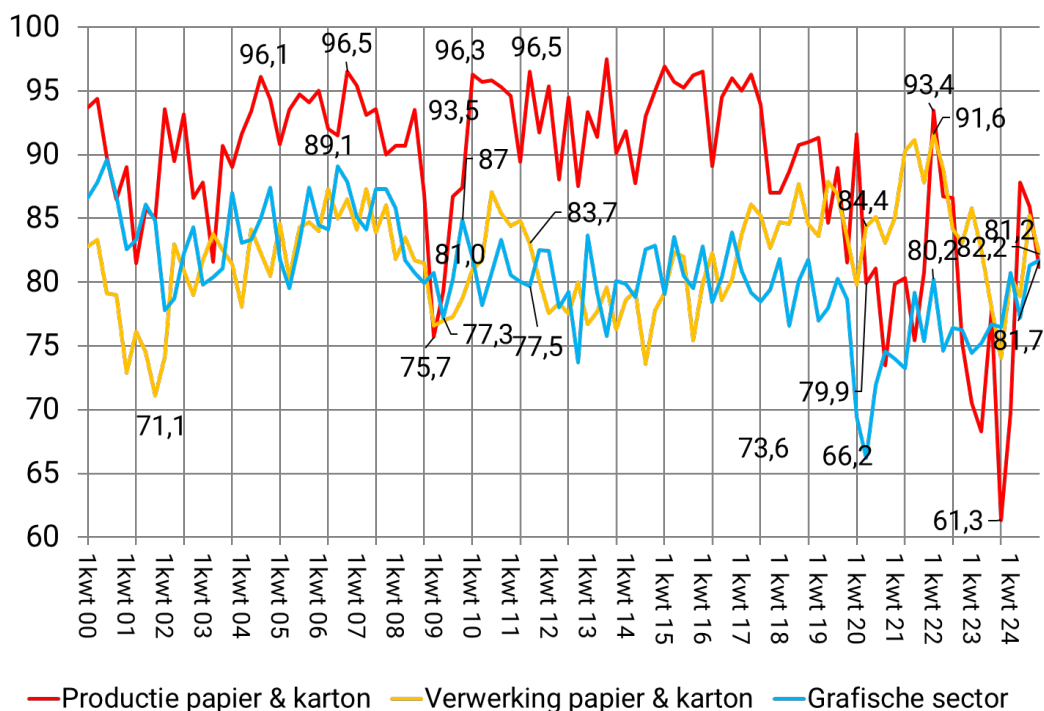
In 2020-2021 is er meer vraag naar huishoudelijk papier en verpakkingspapier- en karton als gevolg van het succes van e-commerce en de toename van het aantal huis-aan-huisleveringen van online bestelde artikelen tijdens de coronapandemie. Het hamstergedrag van de consumenten doet de vraag naar huishoudelijk papier en in het bijzonder toiletpapier hoge toppen scheren. In de loop van 2022 en 2023 kalft de productie geleidelijk aan af met resp. -7,8% en -3,3%. Het is mogelijk dat de schaarste op de pulpmarkt een rem heeft gezet op de productie van papier- en karton en in het bijzonder van verpakkingspapier en huishoudelijk papier- en karton. In 2024 trekt de productie van huishoudelijk en verpakkingspapier en -karton evenwel opnieuw aan met 8,4%.

Hoewel de bezettingsgraad in de fabricagesector zich tegen eind 2021 herstelt tot 80,8% onder invloed van een productietoename, komt de productie in de pulp, papier- en kartonfabricagesector in 2022 en de eerste helft van 2023 opnieuw onder druk te staan. Bij een ongewijzigde productiecapaciteit komt een productieafname tot uiting in een lagere bezettingsgraad van de capaciteit. De productieverlaging in de pulp, papier- en kartonfabricagesector kan dus een mogelijke verklaring vormen voor de

forse daling van de bezettingsgraad van de productiecapaciteit in de fabricagesector tussen de tweede helft van 2022 en de eerste helft van 2023, cf. Grafiek 2-5. Ook in het laatste kwartaal van 2023 zakt de bezettingsgraad verder weg en komt uit op 61,3 %, ver onder het langetermijngemiddelde van 88,9%.

De gemiddelde bezettingsgraad in de papier- en kartonverwerkende sector gaat er in 2022 op achteruit ondanks een omzetverhoging en een investeringsafname. Vermoedelijk wijst de omzetverhoging eerder op een prijsverhoging dan op een productiestijging. We weten ook dat 2022 wordt gekenmerkt door stijgende inputprijzen voor pulp, papier, energie en logistiek. Hoogstwaarschijnlijk ligt aldus een productieverlaging aan de basis van de gedaalde bezettingsgraad in de papier- en kartonverwerkende sector. In 2023 daalt de bezettingsgraad van de productiecapaciteit verder en bedraagt het jaargemiddelde in deze sector 80,1%, beduidend lager dan het gemiddelde van 2022 (86,9%). In 2024 kent de bezettingsgraad in de papier- en kartonverwerking een fluctuerend verloop en eindigt eind van dit jaar iets hoger dan een jaar eerder, m.n. op 82,2%. Dit is iets boven het langetermijngemiddelde van 81,9%.

In de grafische sector (excl. uitgeverijen) kent de bezettingsgraad in 2022 een fluctuerend verloop dat kan worden verklaard door de invloed van verschillende factoren. Terwijl de investeringstoename een neerwaartse druk op de bezettingsgraad uitoefent, stuwt een omzetverhoging en een reeks faillissementen de productiecapaciteit omlaag met als resultaat een opwaartse druk op de bezettingsgraad. In 2023 blijft de bezettingsgraad relatief stabiel met een jaargemiddelde van 75,7%, maar dit is merkbaar lager dan het langetermijngemiddelde van 80,7%. In loop van 2024 krijgt de grafische sector een boost door de hogere vraag naar verkiezingsdrukwerk. De bezettingsgraad van de productiecapaciteit stijgt eind 2024 tot 81,7%, net boven het langetermijngemiddelde.

Grafiek 2-5: Bezettingsgraad van de productiecapaciteit (in %)

Bron: NBB

Investerings

De investeringen vormen een belangrijke indicator voor de toekomstige dynamiek van de sector. Voor deze analyse baseren we ons op cijfers afkomstig van de btw-aangiften.

Terwijl de papiersector in het covid-jaar 2020 zijn investeringen zoveel mogelijk uitstelt, wordt dit gecompenseerd in 2021 door de investeringen gevoelig te verhogen met 113,8% in de fabricagesector en 228,8% in de verwerkende sector.

In de loop van 2022 worden de investeringen opnieuw afgebouwd, in de fabricagesector met 39% tot een relatief laag niveau in vergelijking met het gemiddelde van alle onderzochte jaren. De investeringen in de verwerkende sector krimpen met 26,3%, maar het niveau is nog steeds bovengemiddeld.

In de eerste drie kwartaalen van 2023 kunnen we opnieuw een investeringstoename observeren voor beide subsectoren; de papier- en kartonfabricage investeert 28,1% meer en de papier- en kartonverwerking trekt zijn investeringen met 23,5% op in vergelijking met de eerste drie kwartalen van 2022. Cycli van investeringsopbouw en -afbouw lijken zich af te wisselen sinds 2019. Ook in de grafische sector (incl.

uitgeverijen) is vanaf 2020 een cyclus observeerbaar waarbij een jaar van investeringsopbouw wordt afgewisseld met een jaar van investeringsafbouw.

Overeenkomstig de papiersector stelt de grafische sector in 2020 de investeringen uit, het daaropvolgende jaar wordt er bijna 29% meer geïnvesteerd.. In 2022 vallen de investeringen van de uitgeverijen evenwel fel terug (-44,1%) terwijl de drukkerijen op hetzelfde tempo dan in 2021 hun investeringen optrekken (+4,5%). Tijdens de eerste drie kwartalen van 2023 weten de uitgeverijen het investeringsniveau omhoog te brengen met 8,8% na een forse daling, terwijl de drukkerijen bijna een kwart (23,1%) meer investeringsmiddelen uit trekken dan in dezelfde periode in 2022. Het is afwachten op de nog ontvangen investeringsdata van de fod Economie voor het laatste kwartaal van 2023 om een meerjarenanalyse te kunnen maken voor de volledige geobserveerde periode. We dienen op te merken dat binnen de nace-code 58.1 er door herstructureringen bij een onderneming vanaf eind 2018 verschuivingen gebeurd naar andere nace-codes en we dus geen vergelijking kunnen maken met alle onderzochte jaren. In vergelijking met de periode 2019-2022 situeert het investeringsniveau van de uitgeverijen zich in 2022 evenwel ook onder het gemiddelde.

Tabel 2-3: Ontwikkeling van de bruto-investeringen op basis van de maandelijkse en driemaandelijkse btw-aangiften - miljoenen euro's

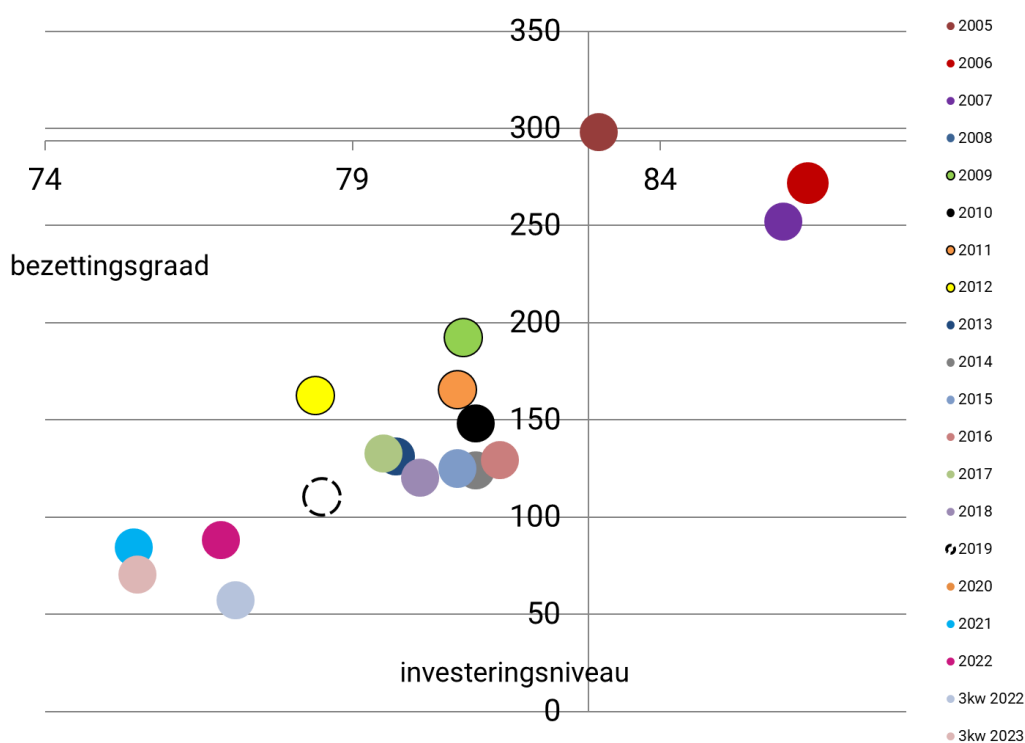
Jaar	Pulp, papier en karton 17.1	Papier- en kartonartikelen 17.2	Totaal papierindustrie 17	Uitgeverijen van boeken, tijdschriften, e.a. uitgeverijen 58.1*	Drukkerijen en aanverw. Diensten 18.1	Reproductie van opgenomen media 18.2	Totaal grafische sector en uitgeverijen 18 + 58.1
2005	56,2	111,9	168,1	83,6	298,0	7,4	389,0
2009	83,8	78,4	162,2	64,3	192,3	4,1	260,7
2013	38,2	73,7	111,9	79,1	131,1	1,5	211,7
2017	80,9	101,5	182,4	73,9	132,8	2,3	209,0
2018	99,0	98,0	197,0	111,1	120,3	2,1	233,5
2019	93,1	117,1	210,2	71,9	110,3	3,0	185,2
2020	25,3	52,4	77,7	65,0	80,6	1,8	147,4
2021	54,1	172,3	226,4	103,6	84,3	1,9	189,8
2022	33,0	126,9	159,9	57,9	88,1	1,5	147,5
3kw 2022	23,5	88,6	112,1	39,6	57,2	1,2	98,0
3kw 2023	30,1	109,4	139,5	43,1	70,4	1,2	114,7
2018/2017	22,4%	-3,4%	8,0%	50,3%	-9,4%	-8,7%	11,7%
2019/2018	-6,0%	19,5%	6,7%	-35,3%	-8,3%	42,9%	-20,7%
2020/2019	-72,8%	-55,3%	-63,0%	-9,6%	-26,9%	-40,0%	-20,4%
2021/2020	113,8%	228,8%	191,4%	59,4%	4,6%	5,6%	28,8%
2022/2021	-39,0%	-26,3%	-29,4%	-44,1%	4,5%	-21,1%	-22,3%
3kw 2023/ 3kw 2022	28,1%	23,5%	24,4%	8,8%	23,1%	0,0%	17,0%
2022/2005	-41,3%	13,4%	-4,9%	-30,7%	-70,4%	-79,7%	-62,1%

* exclusief uitgeverijen van software (58.2)

Bron: Statbel op basis van de btw-aangiften (de gegevens van de laatste twee jaar dienen als voorlopig te worden beschouwd en kunnen herzien worden) (niet voor publicatie)

Een laag investeringsniveau binnen de grafische sector gaat doorgaans gepaard met een lage bezettingsgraad van de productiecapaciteit. Als de bezettingsgraad laag is, is er namelijk weinig impuls om te investeren in nieuwe capaciteit. Voor de grafische sector gaat deze stelling, naar analogie met de eerder onderzochte jaren, ook op voor de voorbije vier jaren (cf. Grafiek 2-6).

Grafiek 2-6: Bezettingsgraad productiecapaciteit in relatie tot het investeringsniveau van de grafische sector (NACE 18+58)

Bron: NBB en Statbel

Sinds 2017 komen bezettingsgraden onder 80% meer en meer voor in de grafische sector. In 2021 en 2022 duikt de gemiddelde bezettingsgraad zelfs onder de drempel van 77%. Dit betekent dat de grafische sector nog meer dan ervoor met een structureel probleem van overcapaciteit kampt.

2.5 Buitenlandse handel

Om een beeld te krijgen over het concurrentievermogen van de papier- en grafische sector in het buitenland, bekijken we zijn internationale handelspositie in Tabel 2-4. Deze cijfers gaan uit van de export en import in brede zin en nemen dus ook de doorvoer in rekening. België heeft een belangrijke functie als doorvoerland in Europa. Vaak worden geïmporteerde goederen verder geëxporteerd naar de omringende landen.

De verslechterde internationale handelspositie⁶³ van de Belgische pulpsector in 2023 kan worden toegeschreven aan een uitvoerafname die de verlaagde invoer meer dan compenseert. Een daling van zowel de invoer als uitvoer wijst tevens op een mogelijke afname van de doorvoer van pulp. De uitvoer van pulp neemt af met 31,9 mio euro en de invoer van pulp daalt met 19,4 mio euro. Het handelsbalanstekort bedraagt in 2023 132,2 miljoen euro. Tijdens de eerste drie kwartalen van 2024 nemen zowel de import als export sterk af met respectievelijk 12,1% en 13,9%.

Over een langere periode bekeken, tussen 2007 en 2023, is zowel de pulpimport als -export sterk afgenomen met respectievelijk 18,6% en 27%. Dit heeft voornamelijk te maken met de verzwakte buitenlandse handel in Belgische chemische pulp op basis van soda en sulfaat (4703). Een daling van de doorvoer van pulp kan een mogelijke verklaring zijn voor de proportionele afname aan de import- en exportzijde.

De Belgische papiersector ziet zijn handelsbalanstekort in 2023 toenemen tot 315,2 miljoen euro. Dit is het resultaat van een sterk gedaalde uitvoer die de importdaling meer dan compenseert. De papieruitvoer neemt af met 1.015,4 mio euro, en de papierinvoer daalt met 932,6 mio euro. Een daling van zowel de in- als uitvoer wijst tevens op een mogelijk afgenomen doorvoer van papierproducten. De uitvoer van pulp neemt af met 1015,2 mio euro en de invoer van pulp daalt met 932,6 mio euro. Het handelsbalanstekort bedraagt in 2023 447,4 miljoen euro. Tijdens de eerste drie kwartalen van 2024 daalt de papierexport met 6,8% terwijl de import krimpt met 1,3%.

Dat de Belgische pulp en papiersector in 2023 aan concurrentievermogen verliest ten opzichte van het buitenland, is dus zowel te wijten aan de internationale transacties van pulp als papier. Het handelsbalanstekort neemt toe van 332,7 miljoen euro in 2022 tot 447,4 miljoen euro in 2023.

⁶³ Internationale handelscijfers zijn inclusief verse en gerecycleerde pulp in tegenstelling tot de productiecijfers in tabel 2-2. Toch kan dit verschil in samenstelling van data geen relevante afwijking teweegbrengen, aangezien de import/export in gerecycleerde pulp slechts een marginaal aandeel inneemt van de totale export/import van pulp.

Kenmerkend voor de papiersector is dat de belangrijke import- en exportproducten grotendeels dezelfde zijn. In 2023 neemt de export van papier en karton gestreken met kaolien of met andere anorganische stoffen (4810), en , gestreken papier, karton en cellulosewatten met deklaag (4811) en in absolute waarden sterker af dan de import van deze producten. De import van huishoudelijk papier (4818) neemt in absolute waarden sterker toe dan de export van deze producten. We kunnen concluderen dat de internationale handel in deze papierproducten bijdraagt aan de achteruitgang van het internationaal concurrentievermogen van de Belgische papiersector in 2023. Ook in de eerste drie kwartalen van 2024 blijft de papiersector aan concurrentiekracht verliezen ten aanzien van het buitenland als gevolg van een sterker dalende export dan import.

Tabel 2-4: Ontwikkeling van de buitenlandse handel in de waarde van enkele papierproducten - in miljoenen euro's

Producten	2007	2011	2015	2019	2022	2023	3 kw 2024	3 kw 2023	2023 /2022	2023 /2019	2023/ 2015	2023 /2011	2023/ 2007	3kw 2024/ 3kw 2023
euros	euros	euros	euros	euros	euros	euros	euros	euros	%	%	%	%	%	%
Uitvoer van producten van de papierindustrie in waarde (in miljoenen euro's)														
4703 Natron- en sulfaat-houtcellulose	587,7	383,1	406,4	427,4	445,2	427,1	286,4	346,1	-4,1%	-0,1%	5,1%	11,5%	-27,3%	-17,2%
Totaal pulp	659,2	447,6	447,8	325,8	513,0	481,1	334,2	388,1	-6,2%	47,7%	7,4%	7,5%	-27,0%	-13,9%
4707 Papier en karton voor het terugwinnen (resten en afval) (uitgez. papierwol)	-	374,5	236,6	142,8	252,6	195,2	153,1	148,2	-22,7%	36,7%	-17,5%	-47,9%	-	3,3%
4801 Krantenpapier op rollen met een breedte van > 15 cm of in vierkante bladen	189,1	185,3	163,1	174,6	258,6	204,3	138,0	157,2	-21,0%	17,0%	25,3%	10,3%	8,0%	-12,2%
4802 Basispapier en -karton, ongestreken en zonder deklaag, van de soort gebruikt om te worden beschreven	374,3	364,3	411,8	373,3	455,3	394,3	264,2	312,9	-13,4%	5,6%	-4,2%	8,2%	5,3%	-15,6%
4804 Kraftpapier en kraftkarton, ongestreken en zonder deklaag, op rollen met een breedte van > 15 cm	223,5	153,4	106,2	138,9	238,1	163,1	113,7	123,8	-31,5%	17,4%	53,6%	6,3%	-27,0%	-8,2%
4805 Papier en karton, niet gestreken en niet voorzien van een deklaag, op rollen > 15 cm breedte of in bladen	-	213,5	300,8	320,3	518,6	319,6	266,1	244,5	-38,4%	-0,2%	6,3%	49,7%	-	8,8%
4810 Papier en karton, gestreken met kaolien of met andere anorganische stoffen	954,0	968,5	1064,6	1041,6	1456,5	1056,1	645,4	797,6	-27,5%	1,4%	-0,8%	9,0%	10,7%	-19,1%
4811 Papier, karton, cellulosewatten en vliezen van cellulosevezels, gestreken,	340,5	321,8	274,2	267,3	452,8	330,8	270,1	259,6	-26,9%	23,8%	20,6%	2,8%	-2,8%	4,0%
4813 Sigarettenpapier op maat gesneden, of in vellen of gerold	72,8	80,4	82,1	76,3	63,6	52,7	33,5	40,8	-17,1%	-30,9%	-35,8%	-34,5%	-27,6%	-17,9%
4814 Behangpapier en wandbekleding waarvan de voorzijde voorzien van een deklaag of kunstof	73,2	78,6	93,8	110,5	115,1	127,3	111,9	96,4	10,6%	15,2%	35,7%	62,0%	73,9%	16,1%
4818 Papier van de soort gebruikt voor toiletpapier en voor dergelijk papier	639,2	674,8	277,6	276,5	364,3	376,4	268,2	284,6	3,3%	36,1%	35,6%	-44,2%	-41,1%	-5,8%
4819 Dozen, zakken, hoezen en andere verpakkingsmiddelen van papier, karton ...; kartonnagewerk voor kantoorgebruik	566,8	510,0	547,0	723,1	902,8	857,8	575,2	657,9	-5,0%	18,6%	56,8%	68,2%	51,3%	-12,6%
4820 Registers, comptabiliteitsboeken, zakboekjes, orderboekjes, kwitantieboekjes, agenda's..., opbergmappen	62,1	59,7	59,6	47,5	57,1	61,8	53,3	46,9	8,2%	30,1%	3,7%	3,5%	-0,5%	13,6%
4821 Etiketten van alle soorten, van papier of van karton, al dan niet bedrukt	103,9	101,6	108,9	117,5	149,7	151,6	117,2	115,6	1,3%	29,0%	39,2%	49,2%	45,9%	1,4%
4823 Ander papier en karton, alsmede andere cellulosewatten en vliezen van cellulosevezels	44,9	84,8	100,5	124,1	189,9	198,3	169,5	145,0	4,4%	59,8%	97,3%	133,8%	341,6%	16,9%
Totaal papier en karton	4117,7	4401,1	4043,4	4072,6	5634,6	4619,2	3285,1	3524,7	-18,0%	13,4%	14,2%	5,0%	12,2%	-6,8%
Totaal uitvoer	4776,9	4848,7	4491,2	4398,4	6147,6	5100,3	3619,3	3912,8	-17,0%	16,0%	13,6%	5,2%	6,8%	-7,5%
Invoer van producten van de papierindustrie in waarde (in miljoenen euro's)														
4703 Natron- en sulfaat-houtcellulose	646,6	388,6	428,5	355,7	513,8	529,1	357,0	426,2	3,0%	48,7%	23,5%	36,2%	-18,2%	-16,2%
Totaal pulp	753,2	486,5	480,5	430,7	632,7	613,3	430,6	490,1	-3,1%	42,4%	27,6%	26,1%	-18,6%	-12,1%
4707 Papier en karton voor het terugwinnen (resten en afval) (uitgez. papierwol)	-	236,7	129,5	97,3	143,3	122,3	101,6	92,9	-14,7%	25,7%	-5,6%	-48,3%	-	9,4%
4801 Krantenpapier op rollen met een breedte van > 15 cm of in vierkante bladen	152,1	116,7	89,0	69,4	79,0	40,6	17,8	32,3	-48,6%	-41,5%	-54,4%	-65,2%	-73,3%	-44,9%
4802 Basispapier en -karton, ongestreken en zonder deklaag, van de soort gebruikt om te worden beschreven	671,2	584,2	515,8	488,5	559,9	448,9	332,7	355,6	-19,8%	-8,1%	-13,0%	-23,2%	-33,1%	-6,4%
4804 Kraftpapier en kraftkarton, ongestreken en zonder deklaag, op rollen met een breedte van > 15 cm	291,1	264,1	181,5	226,1	318,3	244,3	179,9	183,9	-23,2%	8,0%	34,6%	-7,5%	-16,1%	-2,2%
4805 Papier en karton, niet gestreken en niet voorzien van een deklaag, op rollen > 15 cm breedte of in bladen	326,6	392,6	351,3	395,1	734,5	464,8	363,8	364,3	-36,7%	17,6%	32,3%	18,4%	42,3%	-0,1%
4810 Papier en karton, gestreken met kaolien of met andere anorganische stoffen	954,0	1000,7	812,8	745,5	909,6	722,1	595,8	548,2	-20,6%	-3,1%	-11,2%	-27,8%	-24,3%	8,7%
4811 Papier, karton, cellulosewatten en vliezen van cellulosevezels, gestreken, van een deklaag voorzien	321,5	340,6	365,2	424,8	676,3	565,9	456,5	440,6	-16,3%	33,2%	55,0%	66,1%	76,0%	3,6%
4813 Sigarettenpapier op maat gesneden, of in vellen of gerold	15,1	33,9	32,9	21,2	18,8	18,2	16,9	12,9	-3,2%	-14,2%	-44,7%	-46,3%	20,5%	31,0%
4814 Behangpapier en wandbekleding waarvan de voorzijde voorzien van een deklaag of kunstof	35,3	37,4	25,5	23,3	29,8	36,3	42,7	26,6	21,8%	55,8%	42,4%	-2,9%	2,8%	60,5%
4818 Papier van de soort gebruikt voor toiletpapier en voor dergelijk papier	512,1	551,9	295,6	323,6	442,9	488,0	351,1	359,6	10,2%	50,8%	65,1%	-11,6%	-4,7%	-2,4%
4819 Dozen, zakken, hoezen en andere verpakkingsmiddelen van papier, karton ...; kartonnagewerk voor kantoorgebruik	528,7	553,0	626,8	758,8	1040,0	965,4	653,8	746,9	-7,2%	27,2%	54,0%	74,6%	82,6%	-12,5%
4820 Registers, comptabiliteitsboeken, zakboekjes, orderboekjes, kwitantieboekjes, agenda's..., opbergmappen	71,9	74,6	58,9	57,6	71,7	76,6	63,8	56,9	6,8%	33,0%	30,1%	2,7%	6,5%	12,1%
4821 Etiketten van alle soorten, van papier of van karton, al dan niet bedrukt	93,9	115,6	128,4	126,0	166,5	175,5	132,7	134,2	5,4%	39,3%	36,7%	51,8%	86,9%	-1,1%
4823 Ander papier en karton, alsmede andere cellulosewatten en vliezen van cellulosevezels	111,0	123,1	128,1	132,2	234,1	235,5	188,9	177,2	0,6%	78,1%	83,8%	91,3%	112,2%	6,6%
Totaal papier en karton	4556,8	4687,3	4009,9	4189,9	5847,6	4934,4	3729,0	3779,0	-15,6%	17,8%	23,1%	5,3%	8,3%	-1,3%
Totaal invoer	5310,0	5173,8	4490,4	4620,6	6480,3	5547,7	4159,6	4269,1	-14,4%	20,1%	23,5%	7,2%	4,5%	-2,6%
Handelsbalans pulp- en papiersector (uitvoer- invoer)	-533,1	-325,1	0,8	-222,2	-332,7	-447,4	-540,3	-356,3						

Bron: Statistieken van de buitenlandse handel (communautair concept) van het instituut voor de Nationale rekeningen/NBB

Terwijl de internationale handel in grafische producten in België in 2015 aan een inhaalbeweging bezig was, ziet de sector sinds dan zijn buitenlandse handelspositie terug afzakken. Terwijl de sector in het verleden steeds handelsbalansoverschotten kon voorleggen, volgde het ene tekort het andere op sinds de coronapandemie. Niettegenstaande verkleinde het handelsbalanstekort in 2022 als gevolg van de verbeterde export van boeken en brochures (4901) en advertentiemateriaal (4911). In 2023 slaagt de grafische sector erin nipt een handelsbalansoverschot (1,9 mio euro) te bereiken. Dit is hoofdzakelijk te danken aan de toegenomen export van advertentiemateriaal (4911) waarvan de import tegelijkertijd afneemt. De in- en uitvoer van boeken en brochures (4901) nemen in 2023 ook toe, dit kan ook wijzen op een verhoogde doorvoer. De export van kranten en tijdschriften daarentegen staat de laatste jaren fors onder druk; in de periode 2019-2023 krimpt de export met meer dan de helft en ook in de eerste drie kwartalen van 2024 daalt de export verder (-22,3).

De handelsbalanspositie van de grafische sector loopt in de eerste drie kwartalen van 2024 ongeveer gelijk met dezelfde periode het jaar ervoor, dus het ligt in de lijn van de verwachtingen dat de grafische sector ook in 2024 een bescheiden handelsbalansoverschot zal kunnen voorleggen.

Tabel 2-5: Ontwikkeling van de buitenlandse handel in waarde van enkele grafische producten - in miljoenen euro's

Producten	2007	2011	2015	2019	2022	2023	3kw 2024	3kw 2023	2023/ 2022	2023/ 2019	2023/ 2015	2023/ 2011	2023/ 2007	3kw 2024/ 3kw 2023
	euros	euros	euros	euros	euros	euros	euros	euros	%	%	%	%	%	%
Uitvoer van de grafische sector in waarde (in miljoenen euro's)														
4901 Boeken, brochures en dergelijk drukwerk, ook in losse vellen (met uitz. van reclame)	343,4	256,2	224,1	244,8	257,4	261,8	198,9	205,6	1,7%	6,9%	16,8%	2,2%	-23,8%	-3,3%
4902 Kranten en tijdschriften, ook geïllustreerd of met reclame	205,1	249,8	170,1	91,4	49,7	43,6	25,4	32,7	-12,3%	-52,3%	-74,4%	-82,5%	-78,7%	-22,3%
4911 Advertentiemateriaal en commerciële catalogi, inclusief afbeeldingen en foto's	525,0	586,0	518,5	384,4	374,8	386,9	278,3	281,2	3,2%	0,7%	-25,4%	-34,0%	-26,3%	-1,0%
Totaal grafische sector, uitgeverijen, drukwerk	1161,9	1152,6	963,6	770,9	742,1	751,2	548,0	561,1	1,2%	-2,6%	-22,0%	-34,8%	-35,3%	-2,3%
Invoer van de grafische sector in waarde (in miljoenen euro's)														
4901 Boeken, brochures en dergelijk drukwerk, ook in losse vellen (met uitz. van reclame)	428,6	407,8	337,1	371,4	410,4	418,6	294,4	300,4	2,0%	12,7%	24,2%	2,6%	-2,3%	-2,0%
4902 Kranten en tijdschriften, ook geïllustreerd of met reclame	277,9	254,4	142,2	74,6	72,4	63,4	47,0	49,6	-12,4%	-15,0%	-55,4%	-75,1%	-77,2%	-5,2%
4911 Advertentiemateriaal en commerciële catalogi, inclusief afbeeldingen en foto's	203,6	286,8	210,4	174,6	195,1	194,8	130,4	142,5	-0,2%	11,6%	-7,4%	-32,1%	-4,3%	-8,5%
Totaal grafische sector, uitgeverijen, drukwerk	978,4	1019,4	756,1	710,2	763,7	749,3	532,2	544,6	-1,9%	5,5%	-0,9%	-26,5%	-23,4%	-2,3%
Handelsbalans (uitvoer-invoer)	183,5	133,1	207,5	60,7	-21,6	1,9	15,8	16,5						

Bron: Statistieken van de buitenlandse handel (communautair concept) van het instituut voor de Nationale rekeningen/NBB

De waardevermindering van de euro ten opzichte van de dollar in 2022 maakt binnenlandse producten aantrekkelijker voor het buitenland. Dit zien we vertaald in een exporttoename van pulp-, papier- en grafische producten. Tijdens de eerste helft van 2023 kent de euro een waardeverbetering tgv. de dollar wat niet in de kaart van de exporteurs speelt, maar in de tweede helft van dat jaar keert deze trend om. De grafische sector slaagt erin om in 2023 toch iets meer te exporteren. In de eerste drie

kwartalen van 2024 daalt de export van grafische producten ten opzichte van een jaar eerder. Met het oog op het laatste kwartaal van 2024 kan de waardevermindering van de euro tgv. de dollar mogelijk voor een stimulus zorgen van de export.

In 2023 ligt het exportniveau van de grafische sector en in het bijzonder van de kranten en tijdschriften nog steeds onder het niveau van vóór de coronapandemie. De uitgeverijen staan in heel Europa onder druk van internationale digitale spelers die via digitale kanalen gratis nieuws aanbieden en een groot deel van de advertentie-inkomsten naar zich toe trekken. Dit haalt het traditioneel verdienmodel van de uitgeverijensector onderuit en verplicht hen na te denken over een nieuw/aangepast en rendabel verdienmodel. De zoektocht naar een dergelijk verdienmodel verloopt evenwel niet zonder slag of stoot.

2.6 Werkgelegenheid

2.6.1 Inleiding

Om een grondige analyse van de werkgelegenheid mogelijk te maken, bestuderen we de ontwikkelingen van de werknemersaantallen in de papier- en grafische sector naargelang de NACE-code, het paritair comité (PC) in relatie met de tijdelijke werkloosheidsgegevens en het jobverlies ten gevolge van faillissementen.

Een grondige kennis van de verschillen tussen de cijfergegevens van de onderstaande tabellen is van belang om een correcte vergelijking tussen deze tabellen te kunnen maken.

De werknemersgegevens per NACE-code, weergegeven in Tabel 2-6, en per PC, weergegeven in Tabel 2-7, overlappen elkaar grotendeels, maar de verschillen bestaan erin dat (1) werknemers afkomstig van bedrijven uit andere sectoren dan de papier- en grafische sector mogelijk toch zijn ingeschreven in een paritair comité aan de papier en grafische sector gerelateerd en alleen in de statistieken per PC zullen voorkomen; (2) werknemers die actief zijn in de papier en grafische sector ingeschreven zijn in een paritair comité dat niet direct verbonden is met de sector (bv. voor transport) en dus alleen in de statistieken per NACE-code zullen voorkomen. Deze werknemers zijn dan ingeschreven in een ander PC dan PC 129, 130, 136, 142.03, 221 en 222. Bij de vergelijking van de werknemersgegevens (cf. Tab 2-6 en Tabel 2-7) met de faillissementscijfers (cf. Tab 2-8 en Tab 2-9) bestaat het verschil erin dat de faillissementscijfers hier slechts een onderdeel; met name het aantal ontslagen ten gevolge van een faillissement, van uitmaken. De werknemersgegevens omvatten zowel de jobcreatie ten gevolge van de intrede van nieuwe bedrijven, de groei van bestaande bedrijven als het jobverlies voortkomend uit losse ontslagen of faillissementen.

2.6.2 Werknemersgegevens

Terwijl de werkgelegenheid in de papier- en kartonsector in 2022 nog kon profiteren van het conjunctuurherstel dat het in 2021 heeft gekend, komt het in de loop van 2022 en de eerste helft van 2023 onder druk te staan van een forse conjunctuurachteruitgang. Deze periode van mindere economische activiteit wordt (tijdelijk) opgevangen door beroep te doen op het systeem van tijdelijke werkloosheid, maar vanaf het tweede kwartaal van 2023 wordt deze situatie nog moeilijk houdbaar. Tussen eind 2022 en eind 2023 verliest de papierindustrie 228 arbeidsplaatsen, waarvan 77 in de fabricagesector en 152 in de papier- en kartonverwerking. Ook uit de werknemersgegevens per paritair comité (PC), cf. Tabel 2-7, leiden we af dat het grootste verlies aan arbeidsplaatsen kan worden gesitueerd bij de PC's van de papier- en kartonbewerking (PC 136 en PC 222). De arbeidsmarkt reageert doorgaans met vertraging op economische ontwikkelingen. Dat het conjunctuurherstel in de papiersector en in het bijzonder in de papier- en kartonverwerking in de tweede helft van 2023 en de eerste helft van 2024 voorlopig niet tot uiting komt in de werknemersgegevens ligt dus in de lijn van de verwachtingen. In de periode mid-2023 en mid-2024 verliest de papiersector 926 arbeidsplaatsen. Het grootste verlies situeert zich in de fabricagesector (-745). De belangrijkste verklaring hiervoor is de sluiting van Sappi Lanaken dat bijna 600 werknemers in dienst had⁶⁴.

⁶⁴ [Papierfabriek Sappi Lanaken definitief gesloten | PRINTmatters](#).

Tabel 2-6: Uitsplitsing van de werknemers naar sector, statuut en bedrijfstak

NACE-code			4kw 2010	4kw 2018	4kw 2019	4kw 2020	4kw 2021
17.12	Vervaardiging van papier en karton	arbeiders	2.376	2.087	2.123	2.065	2.046
		bedienden	1.023	841	852	829	829
		totaal	3.399	2.928	2.975	2.894	2.875
17.2	Vervaardiging van artikelen van papier of karton	arbeiders	6.867	6.450	6.442	6.235	6.276
		bedienden	2.396	2.545	2.583	2.629	2.582
		totaal	9.263	8.995	9.025	8.864	8.858
17	Totaal papierindustrie	arbeiders	9.243	8.537	8.565	8.300	8.322
		bedienden	3.419	3.386	3.435	3.458	3.411
		totaal	12.662	11.923	12.000	11.758	11.733
58.1	Uitgeverijen	arbeiders	529	543	530	437	418
		bedienden	9.515	7.344	6.524	6.178	5.749
		totaal	10.044	7.887	7.054	6.615	6.167
18.11	Krantendrukkerijen	arbeiders	881	441	446	398	342
		bedienden	491	111	106	278	283
		totaal	1.372	552	552	676	625
18.12	Overige drukkerijen	arbeiders	7.138	5.000	4.620	4.319	4.183
		bedienden	3.568	2.867	2.750	2.584	2.499
		totaal	10.706	7.867	7.370	6.903	6.682
18.13	Prepress	arbeiders	728	497	487	456	429
		bedienden	1.275	857	839	811	916
		totaal	2.003	1.354	1.326	1.267	1.345
18.14	Eindbewerking	arbeiders	594	362	306	259	247
		bedienden	92	46	49	38	39
		totaal	686	408	355	297	286
18.12 /	Overige drukkerijen, prepress	arbeiders	8.460	5.859	5.413	5.034	4.859
18.13/	Premadia-diensten, binderijen	bedienden	4.935	3.770	3.638	3.433	3.454
18.14	Aanverwante diensten	totaal	13.395	9.629	9.051	8.467	8.313
18 +	Totaal grafische nijverheid en	arbeiders	9.870	6.843	6.389	5.869	5.619
58.1	uitgeverijen	bedienden	14.941	11.225	10.268	9.889	9.486
		totaal	24.811	18.068	16.657	15.758	15.105

NACE-code			1kw 2022	2kw 2022	3kw 2022	4kw 2022	1kw 2023	2kw 2023	3kw 2023	4kw 2023	1kw 2024	2kw 2024
17.12	Vervaardiging van papier en karton	arbeiders	2.080	2.091	2.090	2.115	2.104	2.107	2.049	2.041	1.611	1.548
		bedienden	825	831	847	853	861	857	850	850	724	671
		totaal	2.905	2.922	2.937	2.968	2.965	2.964	2.899	2.891	2.335	2.219
17.2	Vervaardiging van artikelen van papier of karton	arbeiders	6.344	6.310	6.351	6.336	6.377	6.326	6.243	6.221	6.239	6.184
		bedienden	2.551	2.539	2.522	2.503	2.509	2.510	2.500	2.466	2.493	2.471
		totaal	8.895	8.849	8.873	8.839	8.886	8.836	8.743	8.687	8.732	8.655
17	Totaal papierindustrie	arbeiders	8.424	8.401	8.441	8.451	8.481	8.433	8.292	8.262	7.850	7.732
		bedienden	3.376	3.370	3.369	3.356	3.371	3.368	3.351	3.317	3.218	3.143
		totaal	11.800	11.771	11.810	11.807	11.852	11.801	11.643	11.579	11.068	10.875
58.1	Uitgeverijen	arbeiders	414	392	391	391	386	380	372	363	356	348
		bedienden	5.692	5.968	5.956	5.938	5.878	5.793	5.788	5.737	5.701	5.658
		totaal	6.106	6.360	6.347	6.329	6.264	6.173	6.160	6.100	6.057	6.006
18.11	Krantendrukkerijen	arbeiders	335	281	279	270	272	252	253	247	240	239
		bedienden	294	289	297	298	275	268	266	267	268	267
		totaal	629	570	576	568	547	520	519	514	508	506
18.12	Overige drukkerijen	arbeiders	4.153	4.129	4.115	4.115	4.104	4.027	3.957	3.902	3.872	3.818
		bedienden	2.479	2.427	2.431	2.421	2.412	2.396	2.389	2.381	2.386	2.354
		totaal	6.632	6.556	6.546	6.536	6.516	6.423	6.346	6.283	6.258	6.172
18.13	Prepress	arbeiders	424	397	394	385	366	349	341	337	334	330
		bedienden	920	895	876	903	886	865	861	851	844	826
		totaal	1.344	1.292	1.270	1.288	1.252	1.214	1.202	1.188	1.178	1.156
18.14	Eindbewerking	arbeiders	231	225	225	220	212	209	199	190	192	182
		bedienden	38	40	37	34	32	33	33	30	32	32
		totaal	269	265	262	254	244	242	232	220	224	214
18.12 / Overige drukkerijen, prepress		arbeiders	4.808	4.751	4.734	4.720	4.682	4.585	4.497	4.429	4.398	4.330
18.13/ Premadia-diensten, binderijen		bedienden	3.437	3.362	3.344	3.358	3.330	3.294	3.283	3.262	3.262	3.212
18.14 Aanverwante diensten		totaal	8.245	8.113	8.078	8.078	8.012	7.879	7.780	7.691	7.660	7.542
18 + Totaal grafische nijverheid en uitgeverijen		arbeiders	5.557	5.424	5.404	5.381	5.340	5.217	4.869	4.792	4.754	4.678
58.1		bedienden	9.423	9.619	9.597	9.594	9.483	9.355	9.071	8.999	8.963	8.870
		totaal	14.980	15.043	15.001	14.975	14.823	14.572	14.459	14.305	14.225	14.054

Bron: RSZ- gecentraliseerde gegevens

Tabel 2-7: Ontwikkeling van het aantal werknemers naar paritair comité, statuut en geslacht

PC		4 kw 2019	4 kw 2020	4 kw 2021	1 kw 2022	2 kw 2022	3 kw 2022	4 kw 2022	1 kw 2023	2 kw 2023	3 kw 2023	4 kw 2023	1 kw 2024	2 kw 2024
221	PC voor de bedienden uit de papiernijverheid	bedienden	816	811	816	812	821	829	829	837	840	828	822	724
		vr. bedienden	239	258	263	267	270	278	282	290	290	288	288	275
		totaal	1.055	1.069	1.079	1.079	1.091	1.107	1.111	1.127	1.130	1.116	1.110	999
129	PC voor de voortbrenging van papierpap, papier en karton	arbeiders	2.086	2.096	2.112	2.129	2.148	2.150	2.183	2.192	2.187	2.178	2.184	1.816
		arbeidsters	49	57	51	47	47	48	49	51	55	53	56	52
		totaal	2.135	2.153	2.163	2.176	2.195	2.198	2.232	2.243	2.242	2.231	2.240	1.868
136	PC voor de papier- en kartonbewerking	arbeiders	4.919	4.768	4.831	4.914	4.866	4.900	4.894	4.923	4.858	4.728	4.696	4.678
		arbeidsters	1.145	1.111	1.108	1.154	1.136	1.143	1.133	1.131	1.119	1.107	1.093	1.098
		totaal	6.064	5.879	5.939	6.068	6.002	6.043	6.027	6.054	5.977	5.835	5.789	5.776
222	PC voor de bedienden van de papier- en kartonbewerking	bedienden	1.296	1.270	1.278	1.283	1.274	1.277	1.261	1.274	1.273	1.255	1.255	1.269
		vr. bedienden	1.003	989	989	980	971	978	975	978	966	949	940	944
		totaal	2.299	2.259	2.267	2.263	2.245	2.255	2.236	2.252	2.239	2.204	2.195	2.213
142. 03	Sub-CP voor de terugwinning van papier	arbeiders	334	274	270	271	272	274	266	268	254	252	251	245
		arbeidsters	20	16	16	16	16	16	17	18	18	18	19	18
		totaal	354	290	286	287	288	290	282	285	272	270	270	263
130	PC voor het drukkerij-, grafische kunst- en dagbladbedrijf	arbeiders	5.274	4.843	4.638	4.603	4.516	4.491	4.465	4.434	4.323	4.264	4.208	4.158
		arbeidsters	1.634	1.545	1.477	1.483	1.474	1.458	1.458	1.455	1.434	1.399	1.383	1.369
		totaal	6.908	6.388	6.115	6.086	5.990	5.949	5.923	5.889	5.757	5.663	5.591	5.527

Bron: RSZ- gecentraliseerde gegevens

In de grafische sector heerst al jaren een structurele overcapaciteit, dit heeft ook gevolgen voor het werknemersbestand. Over een langere periode 2010-2023 (4de kw.) bekeken is het aantal arbeidsplaatsen met 42,3% (-10.506) afgenomen. Het zwaartepunt van het verlies in absolute waarden situeert zich bij de uitgeverijen (58.1) en de overige drukkerijen (18.12) met resp. -3.944 en -4.423 arbeidsplaatsen.

In 2023 (4de kwartaal 2023 tgv. 4de kwartaal 2022) gaat de werkgelegenheid in de grafische sector erop achteruit met 670 arbeidsplaatsen of 4,5%. Het grootste aandeel verloren jobs is terug te vinden in de sector van de overige drukkerijen (18.12) en de uitgeverijen (58.1). De achteruitgang van de werkgelegenheid is ook zichtbaar in de werknemersgegevens per PC. Zo neemt het aantal arbeidsplaatsen in het PC 130 (drukkerij-, grafische kunst- en dagbladbedrijf) tussen het 4de kwartaal van 2022 en het 4de kwartaal van 2023 af met 332 arbeidsplaatsen of 5,6%.

Het fors conjunctuurherstel in de grafische sector komt in de eerste helft van 2024 nog niet tot uiting in de werkgelegenheid. De sector verliest bijkomend 251 arbeidsplaatsen ten opzichte van eind 2023. Opnieuw delen de overige drukkerijen en de uitgeverijen in absolute waarden het zwaarst in de klappen.

Niettegenstaande het verkiezingsjaar 2024 voor een boost heeft gezorgd van het (verkiezings)drukwerk, valt het niet te ontkennen dat de grafische sector nog steeds kampt met structurele uitdagingen. Met een groter digitaal aanbod aan kranten, tijdschriften, boeken, brochures en reclamecatalogi zijn de papieren versies onder druk komen te staan; de oplages verminderd en het aantal pagina's per exemplaar verkleind. Het marktaandeel van de gedrukte media krimpt en de inkomsten uit digitale media compenseren dit voorlopig niet wat de concurrentie in de drukkerijen- en uitgeverijensector des te nijpender maakt. Deze structurele veranderingen maken het voor de grafische sector niet gemakkelijk om het hoofd boven water te houden waardoor hij er voorlopig niet in slaagt de werkgelegenheid te stabiliseren, laat staan te doen aantrekken.

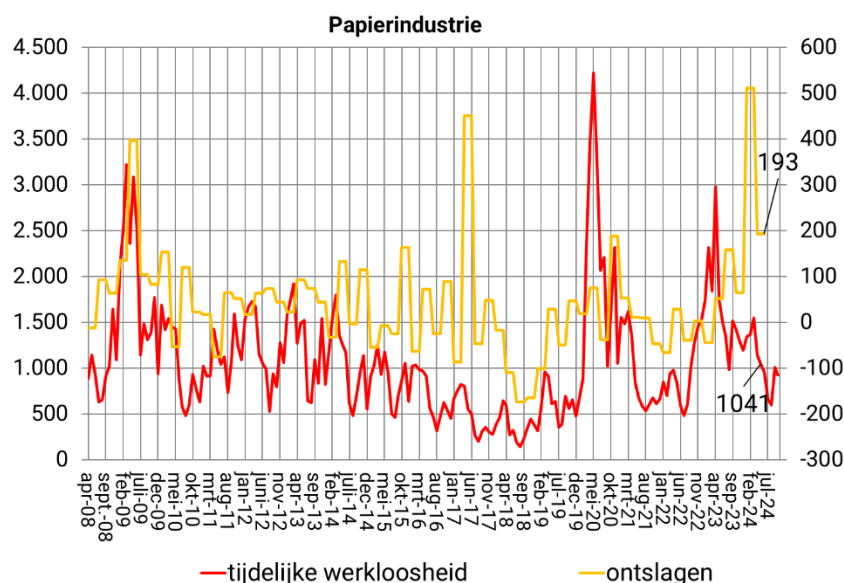
2.6.3 Ontwikkeling van de ontslagen in relatie tot de tijdelijke werkloosheid

De tijdelijke werkloosheid dient om bepaalde periodes van mindere activiteit op te vangen en vertoont bijgevolg een cyclisch verloop. Als we de tendens van het aantal ontslagen in relatie tot de evolutie van de tijdelijke werkloosheid in Grafiek 2-7 en Grafiek 2-8 bekijken, zien we een duidelijk verband tussen beide indicatoren. Een verhoging van de tijdelijke werkloosheid vermindert in eerste instantie het aantal effectieve ontslagen. Als de economische situatie zich niet tijdig herneemt, is een stijging van de tijdelijke werkloosheid evenwel een voorbode voor toekomstige effectieve ontslagen.

In de tweede helft van 2022 en in de eerste 4 maanden van 2023 doen papier- en kartonbedrijven gevoelig meer beroep op het systeem van de tijdelijke werkloosheid. Hierdoor kunnen tijdelijk ontslagen worden vermeden. In de periode van mei tot augustus 2023 vertaalt een afbouw van de tijdelijke werkloosheid zich evenwel in een toename van de ontslagen. Ook in het laatste kwartaal van 2023 neemt het aantal tijdelijk werklozen af terwijl de ontslagen dalen. Mogelijke verklaringen hiervoor zijn

het sectoraal conjunctuurherstel dat perspectief biedt aan een deel van de tijdelijk werklozen om het werk te hernemen en een uitstel van ontslagen naar het eerste kwartaal van 2024. Terwijl de ontslagen in deze periode fors stijgen, neemt ook het aantal tijdelijk werklozen toe. Tussen april en augustus 2024 kalft de tijdelijke werkloosheid af. Het is af te wachten wat de impact zal zijn op de nog te ontvangen werknemersgegevens voor de periode. Het voorzichtig herstel van de conjunctuurcurve van de papierindustrie vormt alleszins een duwtje in de rug.

Grafiek 2-7: Evolutie tijdelijke werkloosheid en aantal ontslagen in de papierindustrie

Noot: Sinds september 2016 wordt voor de vaststelling van de tijdelijke werkloosheidsdata het KBO-nummer van het bedrijf van de werknemer gebruikt en wordt dit gekoppeld aan de werkgeversdatabank. Dit geeft correctere cijfers, maar de cijfers kunnen afwijken van deze die in het verleden werden gepubliceerd.

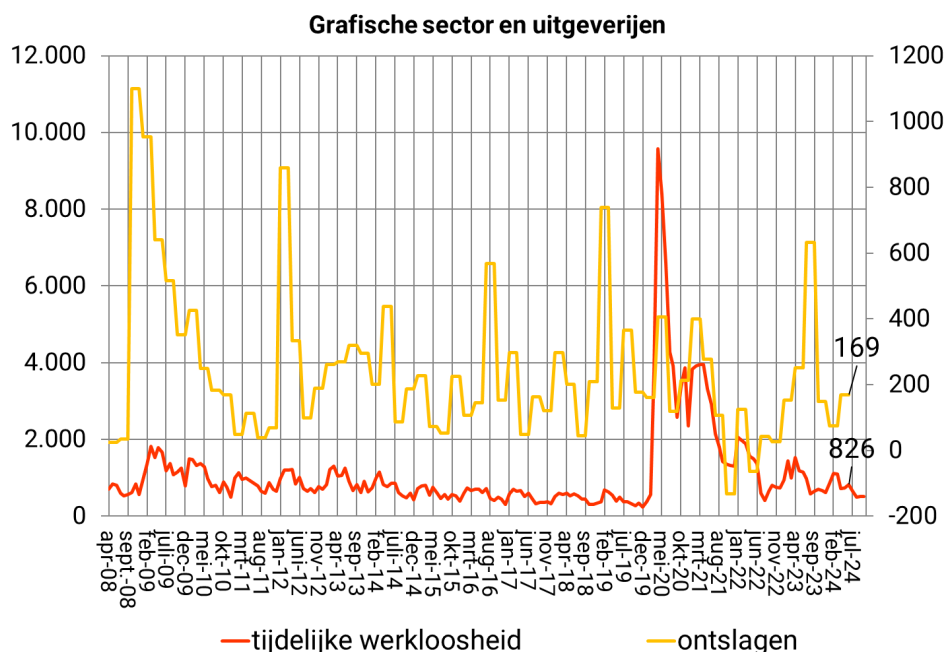
Bron: RVA en RSZ

Na de conjunctuuropleving van de grafische sector in 2021 en de eerste helft van 2022, komt er midden 2022 een neerwaartse knik in de conjunctuurcurve wat de ontslagen in de tweede jaarhelft licht doet stijgen. Deze ontslagen kunnen zijn voortgevloeid uit één of meerdere faillissementen aangezien de tijdelijke werkloosheid geen verklarende factor is.

Begin 2023 trekt de conjunctuur voorzichtig aan, maar de bruto-indicatoren van de maanden april-augustus wijzen op een kentering. Doordat de klanten in 2022 grotere voorraden hebben opgebouwd, worden begin 2023 gevoelig minder bestellingen geplaatst en treedt er een vertraging op. Mogelijk heeft dit de tijdelijke werkloosheid opnieuw doen toenemen. Deze laatste wordt vanaf mei stelselmatig afgebouwd met een toename van de ontslagen tot gevolg, in het bijzonder in het tweede en derde kwartaal.

De forse conjuncturele boost in de grafische sector in de eerste helft van 2024 houdt de tijdelijke werkloosheid laag, maar kan niet vermijden dat er toch ontslagen vallen die naar het tweede kwartaal toe in intensiteit stijgen.

Grafiek 2-8: Evolutie tijdelijke werkloosheid en aantal ontslagen in de grafische sector

Bron: RVA en RSZ

2.6.4 Faillissementsgegevens

Samen met de tijdelijke werkloosheidscijfers kunnen de faillissementsgegevens meer duiding geven over de tendensen van de werkgelegenheid in de papier- en grafische sector. Na de vergelijking van het aantal ontslagen als gevolg van faillissementen in de sector (cf. Tabel 2-8) met de RSZ- statistieken (cf. Tabel 2-6), kunnen we de impact hiervan berekenen op de werkgelegenheid in de sector.

Terwijl in 2022 de conjunctuur in de papiersector afzwakt slagen 2 papierbedrijven er niet langer in om het hoofd boven water te houden. In dit jaar hebben de faillissementen weinig invloed op het aantal jobs. Dit is niet langer het geval in 2023 en 2024. In 2023 kan het conjunctuurherstel in de tweede jaarhelft het tij niet meer keren voor 4 papier- en kartonbedrijven met 20 ontslagen tot gevolg. De verloren werknemersjobs als gevolg van een faillissement in de papiersector (16) maken 7% uit van het totaal aan netto-ontslagen van werknemers in dat jaar. De negatieve tendens zet zich voort in 2024 met 5 faillissementen en 83 jobs die hierdoor verloren gaan. Terwijl het gemiddeld jobverlies per faillissement 5 bedraagt in 2023, is dit in 2024 toegenomen tot 16,6. We dienen in deze context op te merken dat de sluiting van Sappi Lanaken en de impact hiervan op de ontslagen niet is opgenomen in de

faillissementscijfers van 2024 aangezien dit over een bedrijfssluiting gaat en niet over een faillissement⁶⁵. De netto-ontslagen die uit de sluiting zijn voortgekomen zijn evenwel opgenomen in de werknemersgegevens van de RSZ (cf. Tabel 2-6).

De grafische sector wordt proportioneel met meer faillissementen geconfronteerd dan de papier- en kartonsector, dit ligt in de lijn van de vaststellingen in het vorig rapport⁶⁶. In de periode 2020-2023 schommelt het aantal faillissementen in de drukkerijensector rond 30, terwijl dit in de uitgeverijensector schommelt rond 10. In 2024 neemt dit aantal in de drukkerijensector lichtjes af tot 27, terwijl dit aantal in de uitgeverijensector stijgt tot 14.

In de uitgeverijensector is in 2024 het gemiddeld jobverlies per faillissement met 2,1 jobs iets lager dan in 2023 (2,5). In de drukkerijensector gaan in 2024 gemiddeld 2,7 jobs per faillissement verloren, dit is iets hoger dan in 2023 (2,4).

In 2023 wegen de faillissementen in de drukkerijensector, in vergelijking met 2022, minder sterk door op het verlies aan werkgelegenheid in de eigen sector. Zo vertegenwoordigen in 2023 de faillissementen van drukkerijen 8,8% van de netto-ontslagen van werknemers terwijl dit in 2022 31,2% bedraagt.

Terwijl het jobverlies dat voortkomt uit faillissementen van uitgeverijen in 2022 meer dan wordt gecompenseerd door de werknemersgroei in de sector, gaat dit niet op voor 2023. In 2023 vloeit 6,6% van de netto-ontslagen van werknemers voort uit uitgeverijen die de deuren sluiten.

⁶⁵ Consultatie fod Economie op 5.02.2025. Voor de faillissementscijfers baseert de fod Economie zich o.a. op de Kruispuntbank van Ondernemingen (KBO) die de rechtstoestand van Sappi als "normale toestand" classificeert.

⁶⁶ CRB 2023-2217, de conjunctuur in de papier-, grafische en uitgeverijensector via [link](#).

Tabel 2-8: Aantal faillissementen in de papier- en grafische sector (2022-2024)

Nace-code	Volledige jaren Sector of subsector	Aantal faillissementen			Totaal banenverlies			Verlies voltijdse banen			Verlies deeltijdse banen			Banenverlies loontrekkende werkgevers		
		2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024
1700	TOTAAL papierindustrie	2	4	5	2	20	83	0	13	64	0	3	14	2	4	5
1710	Vervaardiging van papierpulp, papier en karton	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1711	Vervaardiging van pulp	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1712	Vervaardiging van papier en karton	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1720	Vervaardiging van artikelen van papier of karton	2	4	5	2	20	83	0	13	64	0	3	14	2	4	5
1721	Vervaardiging van gegolfd papier en golfkarton en van verpakkingsmateriaal van papier en karton	1	3	1	1	19	2	0	13	1	0	3	0	1	3	1
1722	Vervaardiging van huishoudelijke en sanitaire papierwaren	0	0	1	0	0	24	0	0	19	0	0	4	0	0	1
1723	Vervaardiging van kantoorbenodigdheden van papier	0	0	1	0	0	6	0	0	4	0	0	1	0	0	1
1724	Vervaardiging van behangpapier	0	1	1	0	1	28	0	0	20	0	0	7	0	1	1
1729	Vervaardiging van andere artikelen van papier of karton	1	0	1	1	0	23	0	0	20	0	0	2	1	0	1
1800	TOTAAL Drukkerijen en reproductie van opgenomen media	29	30	27	123	71	74	73	35	39	18	4	4	32	32	32
1810	Drukkerijen en aanverwante diensten	27	30	27	120	71	74	73	35	39	17	4	4	30	32	31
1811	Krantendrukkerijen	2	2	2	2	2	3	0	0	0	0	0	0	2	2	3
1812	Overige drukkerijen (groot drukwerk)	12	13	10	62	49	35	44	31	21	4	4	2	14	14	12
1813	Prepress- en premediadiensten	13	14	15	56	18	36	29	3	18	13	0	2	14	15	16
1814	Binderijen en aanverwante diensten	0	1	0	0	2	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0
5810	TOTAAL Uitgeverijen	10	10	14	16	25	29	4	9	10	1	6	4	11	10	15
5811	Uitgeverijen van boeken	4	5	5	5	11	12	0	3	6	0	3	1	5	5	5
5812	Uitgeverijen van adresboeken en mailinglijsten	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5813	Uitgeverijen van kranten	0	1	1	0	2	5	0	0	2	0	1	2	0	1	1
5814	Uitgeverijen van tijdschriften	5	2	4	10	8	8	4	5	2	1	1	1	5	2	5
5819	Overige uitgeverijen	1	2	4	1	4	4	0	1	0	1	0	1	2	4	
Totaal		41	44	46	141	116	186	77	57	113	19	13	22	45	46	52

Bron: Fod Economie, KMO, Middenstand en Energie

3 Conclusie

3.1 Twee waardeketens

Achter de conjuncturele ontwikkeling van de papier- en grafische sector gaan verschillende evoluties schuil naargelang de subsector die wordt bekeken. Enerzijds onderscheiden we de waardeketen van de productie en de bedrukking van het kantoor- en grafisch papier. Het betreft de producenten van grafisch papier en de drukkerijen en uitgeverijen van boeken, tijdschriften, kranten, reclamedrukwerk... Deze keten ondervindt concurrentie van digitale dragers en kampt met moeilijkheden om zijn positie te bestendigen. Daarenboven is deze keten zeer conjunctuurgevoelig. Hierdoor zal een conjunctuurverbetering snel positieve effecten sorteren op de prestaties van de subsector. Het blijft evenwel nodig om voorbij deze korte termijneffecten te kijken om zich een juist beeld te kunnen vormen over de structurele economische ontwikkeling van deze subsector.

Anderzijds onderscheiden we de waardeketen van de productie en bedrukking van het verpakkingspapier en –karton en het huishoudelijk en technisch papier. Deze keten profiteert van de online handel die een sterke doorbraak kent.

Als we de economische prestaties van de papier- en grafische sector in zijn geheel analyseren, is het van belang om deze tweedeling van de waardeketen in het achterhoofd te houden. Dit geeft een genuanceerder beeld van de onderzochte gegevens en laat onze analyse dichter aansluiten bij de werkelijkheid.

3.2 Pulp

De papierpulp is de voornaamste grondstof voor de productie van papier. De economische prestaties in de papiersector zijn bijgevolg onlosmakelijk verbonden met de economische ontwikkelingen in de pulpsector. Een blik op de productiecijfers van de papierpulp vertelt ons dat de Belgische pulpbedrijven iets minder verse pulp produceren in 2022 dan in 2021. In 2023 valt de productie zelfs terug met bijna 18% en ook in 2024 gaat het er op achteruit maar het tempo van de achteruitgang vertraagt. Een solide vraag in combinatie met aanvoerproblemen en een houtschaarste heeft tot een krapte op de pulpmarkt geleid. In 2022 viel de invoer terug met bijna 65% en in 2023 viel dit zelfs stil.

In 2023 nemen zowel de in- als uitvoer van pulp af en deze daling versterkt in de eerste drie kwartalen van 2024. Een gelijktijdige daling van de in- en uitvoer kan wijzen op een verminderde doorvoer. België heeft een belangrijke functie als doorvoerland. Vaak worden geïmporteerde goederen verder geëxporteerd naar de omliggende landen.

Daarnaast is in de exportcijfers ook de gerecycleerde pulp vervat die ook een deel van de daling kan verklaren. In 2023 neemt de export van verse en gerecycleerde pulp sterker af dan de import wat het handelsbalanstekort doet toenemen.

Voor de prijzen baseren we ons op de Europese pulpprijzen aangezien deze richtinggevend zijn voor de Belgische prijzen. Algemeen genomen worden in Europa twee belangrijke pulpsoorten onderscheiden; enerzijds de papierpulp met lange vezels die een hoge weerbaarheid aan het papier geeft, hier de Northern Bleached Softwood Kraft (NBSK) pulp, en anderzijds de papierpulp met korte vezels waartoe de eucalyptus pulp behoort. Traditioneel kennen beide pulpsoorten een gelijkaardig prijsverloop. Een solide vraag in combinatie met (aanvoer)problemen op de aanbodmarkt en een pulpschaartste duwen de pulpprijzen in 2022 naar ongekende hoogtes over een periode van 20 jaar. In de eerste helft van 2023 koelt de markt in het buitenland, o.a. China af wat de prijzendruk geleidelijk doet afnemen. De prijzen situeren zich evenwel nog steeds boven het lange termijn gemiddelde. Vanaf september 2023 beginnen de pulpprijzen opnieuw toe te nemen, mede onder invloed van een toename van de consumptie. Een hoogtepunt wordt bereikt in mei-juni 2024. Dit prijsniveau is echter niet langer houdbaar gelet op de kloof met de pulpprijzen in China en andere regio's waaronder Noord-Afrika, het Midden-Oosten en Turkije en de afzwakking van de vraag⁶⁷. In de daaropvolgende maanden beginnen de prijzen opnieuw te dalen.

3.3 Papier

Zoals eerder vermeld zijn de economische prestaties in de papiersector onlosmakelijk verbonden met de economische ontwikkelingen in de pulpsector. De sterk afgenomen pulpproductie in 2023 gaat gepaard met een sterke daling van de productie van papier en karton, en in het bijzonder van het grafisch papier. Papieren dag- en weekbladen en gedrukte advertenties lijden onder de concurrentie van digitale alternatieven. Dit doet de vraag naar grafisch papier afremmen.

De Belgische papiersector verliest aan concurrentievermogen tgv. het buitenland in 2023. Dit is het resultaat van een sterk gedaalde uitvoer die de importdaling meer dan compenseert.

We gebruiken de Duitse papierprijzen als referentie voor de Belgische en we kunnen vaststellen dat de papierprijzen vanaf november 2022 onder druk komen te staan tot februari 2024. Tussen maart en september 2024 nemen de papierprijzen tijdelijk toe om vanaf oktober opnieuw in dalende lijn te gaan. Zowel de prijsafname van het grafisch- als verpakkingspapier vormen een verklaring voor deze trend. Het prijsniveau

⁶⁷ [European BEK pulp prices drop again, NBSK prices under pressure - Fastmarkets.](#)

situeert zich evenwel nog steeds boven het lange termijn gemiddelde (2014-2024). Een belangrijke verklaring voor dit bovengemiddeld prijsniveau zijn de hoge inputprijzen (energie, transport, chemicaliën, papierpulp) en de logistieke kosten.

De markt voor verpakkingspapier- en karton wordt gekenmerkt door een sterke vraag als gevolg van de versnelde uitrol van de e-commerce tijdens de covid-crisis en het stijgend aantal huis-aan-huisleveringen van online bestelde artikelen. De afzetmarkten voor verpakkingspapier zijn divers wat de aanbieders meer onderhandelingsmacht geeft bij prijsafspraken. Daarnaast heeft het Oekraïne-conflict begin 2022 ook een impact op de energieprijzen en bijgevolg een opwaartse impuls gegeven aan de prijs voor papier- en karton. Midden 2022 begint de verpakkingsmarkt geleidelijk aan te versoepelen, stijgt het voorraadpeil, verminderen de logistieke problemen en koelen de hoge energieprijzen geleidelijk aan af en dit zet zich voort in 2023. In 2024 wordt op toekomstige prijsstijgingen geanticipeerd door massaal verpakkingspapier- en karton aan te kopen wat de prijs opnieuw de hoogte injaagt. Vanaf september koelt de markt opnieuw af en bijgevolg ook de prijs.

In de zomer van 2023 komt het conjunctuurniveau van de papier- en kartonnijverheid gevaarlijk dicht bij het dieptepunt in 2020. Dit geldt zowel voor de papier- en kartonfabricage als voor de -verwerkende sector. Vanaf de tweede helft van 2023 treedt er evenwel een conjunctuurherstel op in de papier- en kartonnijverheid dat in belangrijke mate wordt aangedreven door de papier- en kartonverwerking dat verpakkingsartikelen produceert zoals vouwdozen, papieren zakken, golfkarton. Vermoedelijk worden de voorraden aangevuld om te anticiperen op een mogelijke toekomstige prijsverhoging.

De conjunctuuranalyse van de papier- en kartonsector in zijn geheel in december 2024 wijst op een sterke toename van het productietempo. Er heerst optimisme over de buitenlandse en de gezamenlijke orderpositie wat de verkoopprijzen een duwtje in de rug geven. Ook de vooruitzichten over de vraag, de werkgelegenheid en de verkoopprijzen worden positief beoordeeld.

2024 was een bijzonder verkiezingsjaar met federale verkiezingen op 9 juni 2024 en lokale en provinciale verkiezingen op 13 oktober 2024. Het verkiezingsdrukwerk heeft de verdere daling van de vraag naar grafisch papier zeker vertraagd, maar toch blijft de evolutie in 2024 sterk negatief met een productiedaling van 15,6% voor het grafisch papier. Deze productiedaling zou evenwel in belangrijke mate te wijten zijn aan technische storingen en de sluiting van Sappi Lanaken⁶⁸. In datzelfde jaar wordt daarenboven meer gestreken papier en karton (bv. 4810, + 8,7%) ingevoerd. Daarnaast

⁶⁸ [Papierfabriek Sappi Lanaken definitief gesloten | PRINTmatters](#)

is het ook mogelijk dat grafische bedrijven beroep hebben kunnen doen op hun papiervoorraden wat de binnenlandse vraag naar grafisch papier doet uitstellen.

Het is af te wachten in welke mate de papier- en kartonsector er in 2025 in zal slagen om het conjunctuurherstel te behouden en dit geldt zeker voor de productie van grafisch papier. Een sterke activiteit in o.a. e-commerce zou dan weer kunnen zorgen voor positieve evoluties in de sector van het verpakkingspapier.

3.4 Grafische sector

De grafische bedrijven zijn afnemers van grafisch papier wat van hen belangrijke klanten maakt voor de papiersector. De ontwikkeling van de grafische activiteiten hebben bijgevolg een wezenlijke invloed op de economische prestaties van de papiersector, meer bepaald op de waardeketen van het grafisch papier. Traditioneel krijgt de grafische sector in de tweede jaarhelft een boost door meer vraag naar drukwerk met het oog op de voorbereiding van nieuwe collecties en catalogi.

Zoals voorspeld in het vorig conjunctuurverslag⁶⁹ trekt de conjunctuur in de grafische nijverheid vanaf de tweede helft van 2023 aan en wordt dit in de loop van 2024 verder versterkt onder impuls van de verkiezingen op 9 juni en 13 oktober. Het conjunctuurniveau komt zelfs boven het pre-covid niveau uit. 2024 vormt evenwel geen representatief jaar voor de grafische sector en het is af te wachten naar welk conjunctuurniveau de sector in 2025 zal evolueren.

Hoewel de grafische sector in de NBB-enquête van december 2024 zijn buitenlandse orderpositie positief beoordeelt en optimistisch is over de toekomstige vraag- en werkgelegenheidsontwikkelingen, geeft het meerdere indicatoren ook een negatieve tot zeer negatieve beoordeling. De sterke afname van de binnenlandse bestellingen en het productietempo oefenen neerwaartse druk uit op de gezamenlijke orderpositie en op de verkoopprijzen. De positieve vraagvooruitzichten zorgen er evenwel voor dat de gemiddelde verzekerde activiteitsduur zich nog steeds op een bovengemiddeld niveau bevindt.

De markt voor grafische producten bestaat uit twee grote subsectoren; de uitgeverijen en de drukkerijen. De uitgeversmarkt is heel divers, alsook de gezondheidstoestand van de verschillende spelers op de markt. De grote uitgeversgroepen lijken de coronacrisis relatief goed te hebben verteerd, terwijl de lokale pers zich in een noodlijdende situatie bevindt. Het gemiddeld aantal private lokale nieuwsmedia per gemeente is gedaald, verschillende mediaproducten, waaronder De Streekkrant, Steps

⁶⁹ <https://www.ccecrb.fgov.be/p/nl/1118/de-conjunctuur-in-de-papier-grafische-en-uitgeverijensector/12>.

en het Limburgse huis-aan-huismagazine Jet werden in 2021 noodgedwongen stopgezet. Daarenboven spelen de hoge papierprijzen ook niet in de kaart van de uitgeverijen. De buitenlandse handel en in het bijzonder de export van kranten en tijdschriften staat de laatste jaren fors onder druk; in de periode 2019-2023 krimpt de export met meer dan de helft en ook in de eerste drie kwartalen van 2024 daalt de export verder (-22,3).

De commerciële drukkers, die in belangrijke mate leven van gedrukte advertenties, verliezen jaar na jaar marktaandeel aan online advertenties. Tijdens de covidperiode heeft dit online verkoopkanaal verder aan belang gewonnen wat de populariteit van online reclame doet pieken ten nadele van het offline gedrukt kanaal. Tijdens de eerste drie kwartalen van 2023 staat de omzet van de drukkerijen onder druk, dit weerhoudt de drukkerijen er evenwel niet van om meer te investeren. Ze slagen er ook in om in 2023 iets meer advertentiemateriaal en commerciële catalogi te exporteren.

Volgens onderzoek door Drupa heeft de grafische sector wereldwijd meer vertrouwen in de toekomst in vergelijking met 2019, vóór de pandemie. In Europa wordt dit vertrouwen evenwel wat aangetast door het conflict in Oekraïne. Ondanks de economische schokken en onzekerheden van de voorbije jaren die een onvermijdelijke impact hebben gehad op de grafische sector, blijft volgens onderzoek van Drupa print een centraal communicatiemiddel en heeft de printsector een groot vertrouwen en vastberadenheid om te slagen.

Het is met deze vastberadenheid dat het de grenzen moet durven verleggen en 'out of the box' denken. Technologieën, zoals artificiële intelligentie (AI), kunnen hierbij als hulpmiddel worden ingezet. Denken we bijvoorbeeld aan de creatie van een marketingcampagne, een artistiek project of de visualisatie van een idee. Medewerkers zullen ook meer gaan samenwerken met geavanceerde technologie en AI-robots om de werkprocessen te verbeteren. Daarnaast zal het luxesegment groter worden en zijn de klanten bereid meer te betalen als ze meer inspraak krijgen over bv. de verpakking of het display van producten met het oog op de verfraaiing van het drukwerk.

3.5 Werkgelegenheid

Terwijl de werkgelegenheid in de papier- en kartonsector in 2022 nog kon profiteren van het conjunctuurherstel dat het in 2021 heeft gekend, komt het in de loop van 2022 en de eerste helft van 2023 onder druk te staan van een forse conjunctuurachteruitgang. Deze periode van mindere economische activiteit wordt (tijdelijk) opgevangen door beroep te doen op het systeem van tijdelijke werkloosheid, maar vanaf het tweede kwartaal van 2023 wordt deze situatie nog moeilijk houdbaar. Tussen eind 2022 en eind 2023 verliest de papierindustrie 228 arbeidsplaatsen, waarvan 77 in de fabricagesector en 152 in de papier- en kartonverwerking.

In de grafische sector heerst al jaren een structurele overcapaciteit, dit heeft ook gevolgen voor het werknemersbestand. Over een langere periode 2010-2023 (4de kw.) bekeken is het aantal arbeidsplaatsen met 42,3% afgenomen. Het zwaartepunt van het verlies in absolute waarden situeert zich bij de uitgeverijen en de overige drukkerijen. In 2023 (4de kwartaal 2023 tgv. 4de kwartaal 2022) gaat de werkgelegenheid in de grafische sector erop achteruit met 670 arbeidsplaatsen of 4,5%. Het fors conjunctuurherstel in de grafische sector komt in de eerste helft van 2024 nog niet tot uiting in de werkgelegenheid. De sector verliest bijkomend 251 arbeidsplaatsen ten opzichte van eind 2023.

Niettegenstaande het verkiezingsjaar 2024 via het (verkiezings)drukwerk een kleine dam heeft opgeworpen tegen de conjunctuurachteruitgang, wegen vooral ook de structurele uitdagingen in 2024 door in de grafische sector. Met een groter digitaal aanbod aan kranten, tijdschriften, boeken, brochures en reclamecatalogi zijn de papieren versies onder druk komen te staan; de oplages verminderd en het aantal pagina's per exemplaar verkleind. Het marktaandeel van de gedrukte media krimpt en de inkomsten uit digitale media compenseren dit voorlopig niet wat de concurrentie in de drukkerijen- en uitgeverijensector des te nijpender maakt. Deze structurele veranderingen maken het voor de grafische sector niet gemakkelijk om het hoofd boven water te houden waardoor hij er voorlopig niet in slaagt de werkgelegenheid te stabiliseren, laat staan te doen aantrekken.

3.6 Algemeen

Sinds de covidperiode zijn online kanalen een versnelling hoger geschakeld en niet meer weg te denken uit het dagelijks leven. Enerzijds kwam dit voor de markt van het verpakkingspapier- en karton en de verpakkingsdrukkers als een geschenk, anderzijds werd de markt van reclaimedrukwerk, papieren kranten en tijdschriften, boeken hard getroffen. De grafische sector staat voor belangrijke structurele uitdagingen om print als relevant communicatiemedium naast andere communicatiekanalen op de kaart te zetten.

In 2023-2024 blijft de geopolitiek de economische stabiliteit bedreigen. Hoewel de staakt-het-vuren akkoorden tussen Hezbollah in Libanon en Israël en tussen Hamas en Israël dan weer kleine positieve signalen zijn, blijft de situatie ook in het Midden-Oosten hoogst onzeker met o.a. verhoogde spanningen op de Westelijke Jordaanoever. Bovendien zal het handelsbeleid van Donald Trump ook een belangrijke impact hebben op de Europese en Belgische economie. De aangekondigde invoerrechten zullen exporterende landen zoals Duitsland en België onevenredig hard treffen. De handelsoorlog zal het geleidelijke economische herstel in de eurozone verder vertragen. Al deze factoren kunnen een negatieve invloed hebben op de economische activiteiten van de Belgische papier- en grafische bedrijven, in het bijzonder voor de conjunctuurgevoelige segmenten zoals het (reclame)drukwerk.

Tenslotte zal de structurele uitdaging erin bestaan om lezers en adverteerders meer dan ooit te overtuigen van de unieke leeservaring van print. Het jaar 2025 betekent voor de papier- en grafische sector een jaar van grenzen verleggen, creativiteit de vrije loop laten en durven 'out of the box' denken. Hierbij is bijvoorbeeld artificiële intelligentie (AI) niet meer weg te denken of het nu gaat over de creatie van een marketingcampagne, een artistiek project of de visualisatie van een idee.

4 Bibliografie

CENTRALE RAAD VOOR HET BEDRIJFSLEVEN, De conjunctuur in de papier- en grafische sector voorjaar 2015, CRB 2015-1344

CENTRALE RAAD VOOR HET BEDRIJFSLEVEN, De conjunctuur in de papier- en grafische sector najaar 2014, CRB 2015-0285

CENTRALE RAAD VOOR HET BEDRIJFSLEVEN, Krachtlijnen voor een duurzame toekomst voor de uitgeverijensector, CRB 2018-0511

CENTRALE RAAD VOOR HET BEDRIJFSLEVEN, Krachtlijnen voor een duurzame toekomst voor de drukkerijensector, CRB 2018-0510

CENTRALE RAAD VOOR HET BEDRIJFSLEVEN, Naar een duurzame uitgeverijensector in België, CRB 2018-0504

COBELPA, maandelijkse statistische gegevens

COBELPA, <http://www.cobelpa.be/fr/pu19.html>

DE TIJD (20/02/2018), "Chinese afvalban doet prijzen oud papier crashen", <https://www.tijd.be/ondernemen/grondstoffen/chinese-afvalban-doet-prijzen-oud-papiercrashen/9984289.html>

DRUPA, Global Trends Report 2017, 2018

EUROPEAN ECONOMIC FORECAST, http://ec.europa.eu/economy_finance/eu/forecasts/2015_autumn_forecast_en.htm

EUROPESE COMMISSIE, <https://ec.europa.eu/futurium/en/content/european-e-commerce-turnover-grew-143-reach-eu-4238bn-2014>

EUROSTAT, ESI (Economic Sentiment Indicator)

FEBELGRA, magazine Factua

FILPAP, prijsgegevens

FOD ECONOMIE, Statbel, <http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/cijfers/>

GONDOLA, <http://www.gondola.be/nl/news/digital/nieuw-record-voor-belgische-e-commerce-de-kaap-van-10-miljard-online-bestedingen-vlot>

GRAFISCH NIEUWS, maandblad

IMF, World Economic Outlook, <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2019/03/28/world-economic-outlook-april-2019>

LA LETTRE DU PAPIER

FEDERAAL PLANBUREAU, middellange termijnvooruitzichten

NATIONALE BANK VAN BELGIE, Conjunctuurbarometer

NATIONALE BANK VAN BELGIE, maandelijkse en driemaandelijkse conjunctuurenquêtes

NATIONALE BANK VAN BELGIE, nationale rekeningen

OESO, Economic Outlook, https://read.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-economic-outlook-volume-2019-issue-1_b2e897b0-en#page14

OESO, Economic Outlook, <http://www.oecd.org/economy/oecd-sees-rising-trade-tensions-and-policy-uncertainty-further-weakening-global-growth.htm>

PAPER CHAIN FORUM, Papier, mythes en feiten 2017

PAPER CHAIN MANAGEMENT, <https://papercm.com/papierprijzen-2018-plafond/>

RISI, PPI Europe

RSZ, gecentraliseerde gegevens

RVA, tijdelijke werkloosheidsstatistieken

STORA ENSO, <https://www.storaenso.com/en/newsroom/regulatory-and-investor-releases/2019/5/stora-enso-will-convert-the-oulu-paper-mill-into-a-packaging-board-mill>